

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Навчальна програма курсу за вибором

**«Основи християнської етики. 5-6 класи»
для закладів загальної середньої освіти**

**(автори Жуковський В.М., Самолюк Г.С., Павлова О.В., Коваль О.П., Когут В.Й., Кошло О.Я.,
Лахман Н.М., Неумитий В.М., Октисюк Т.І., Сайберт Н.М., Санникова Т.В., Шульга В.М.)**

«Схвалено для використання в освітньому процесі»

Рішення експертної комісії з етики та предметів
морального спрямування від 26.10.2022 (протокол № 2)

Реєстрація в Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам за № 3.0623-2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ. 5–6 КЛАСИ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ для закладів загальної середньої освіти

Релігії, мистецтва і науки – це три гілки одного дерева.
Усі ці устремління спрямовані до облагороджування
життя людини, до того, щоб вивести індивідуум зі
сфери суто фізичного існування у сферу свободи.

Альберт Ейнштейн, фізик,
лауреат Нобелівської премії

Рецензенти:

ЦІКО ІГОР ГРИГОРОВИЧ, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарної та медійної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

БУРНАШОВА ПРИНА ІВАНІВНА, учитель християнської етики Лисецького ліцею Лисецької селищної ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області Лисецького навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Тисменицької районної ради Івано-Франківської області, учитель-методист, магістр богослов'я, магістр екуменічних наук.

Програму укладено відповідно до Типової освітньої програми для 5 – 9 класів Нової української школи (наказ МОН від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти»).

Над Навчальною програмою курсу за вибором «Основи християнської етики» працювала робоча група, до складу якої входили: Жуковський Василь Миколайович, доктор педагогічних наук, професор Національного університету «Острозька академія»; Самолук Ганна Степанівна, заступник директора з навчальної роботи, учитель-методист, учитель основ християнської етики опорного навчального закладу «Заводська загальноосвітня школа I–III ступенів Заводської селищної ради Чортківського району Тернопільської області»; Павлова Оксана Вікторівна, учитель-методист, учитель основ християнської етики, зарубіжної літератури КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I–III ступенів № 18 Маріупольської міської ради Донецької області»; Коваль Олена Павлівна, учитель вищої категорії, старший учитель, учитель основ християнської етики Тернопільського ЗЗСО I–III ст. №28, магістр педагогіки, бакалавр теології і релігієзнавства; Когут Валентина Йосипівна, учитель-методист, учитель основ християнської етики Зіньківського ліцею Хмельницького району Хмельницької області; Кошло Оксана Ярославівна, учитель вищої категорії, учитель основ християнської

етики та зарубіжної літератури Борсуківського ЗЗСО І-ІІІ ст. Кременецького району Тернопільської області; Лахман Наталія Миколаївна, заступник директора Мізоцького НВК Здолбунівської районної ради Рівненської області, учитель-методист, учитель основ християнської етики, основ філософії й основ сім'ї, курсів духовно-морального спрямування; Неумитий Володимир Михайлович, учитель-методист, консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників Звенигородської міської ради Черкаської області; Окисюк Тетяна Іванівна, учитель-методист, учитель основ християнської етики, української мови та літератури Самари-Оріхівського ліцею Ковельського району Волинської області; Сайберт Наталія Мирославівна, учитель першої категорії, учитель основ християнської етики Крайниківського ЗЗСО І-ІІІ ст. Хустської міської ради Закарпатської області; Саннікова Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач Одеського інституту післядипломної педагогічної освіти; Шульга Віталій Миколайович, магістр християнської педагогіки, учитель-методист, учитель Криворізької спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №71, голова ГО «Українська асоціація педагогів-християн».

Пояснювальна записка

Майбутнє особистості, сім'ї й Української держави значною мірою залежить від того, які моральні цінності закладаються сьогодні молодому поколінню. Аналіз морального стану та поведінки сучасних дітей і молоді призводить до невтішних висновків. У дитячому середовищі все частіше спостерігається агресивна поведінка однієї дитини (або групи дітей) стосовно іншої дитини, що нерідко супроводжується негативним фізичним і психологічним впливом; має місце непокоря й неповага до старших, хуліганство, злочинність, алкоголізм, розбещеність, наркоманія, ігроманія, комп'ютерна залежність та музикоманія, неповага до праці, брак патріотизму, що проявляються в характері й поведінці молодого покоління.

Останнім часом проблема прищеплення моральних цінностей особливо актуалізується воєнними діями з російськими агресорами, необхідністю патріотичного й військово-патріотичного виховання вітчизняної молоді у світлі загроз втрати територіальної цілісності нашої держави. У зв'язку з цим традиційні виховні інституції мають координувати й нарощувати свої зусилля у сфері виховання зростаючого покоління.

Вирішальну та непроминушу роль у вихованні дітей і молоді відіграє Біблія, розуміння особистості як духовно-фізичної істоти та необхідності прищеплювання духовно-моральних цінностей.

Високий виховний потенціал Біблії визнавали видатні представники зарубіжної та вітчизняної фундаментальної науки: Йоганн Кеплер (математик, астроном), Готфрід Вільгельм Лейбніц (математик), Майкл Фарадей (фізик), Роберт Бойль (хімік), Френсіс Бекон (філософ), Макс Планк (фізик), Нільс Бор (фізик), Ісаак Ньютон (фізик), Альберт Ейнштейн (фізик), Володимир Вернадський (природознавець), Михайло Остроградський (математик), Михайло Кравчук (математик) тощо.

Серед науковців, що керувались Біблією як духовно-моральною основою життя, чимало Нобелівських лауреатів: Пітер Зеєман (Нідерланди), Артур Комптон (США), Карл Ціглер (Німеччина), Фредерік Жоліо (Франція), Роберт Робінсон (Англія), Кріштіан Де Дюв (Бельгія), Джон Бішоп (США), Ада Йонат (Ізраїль), Семен Кузнець (Україна, США) тощо.

Християнські духовно-моральні цінності перевірені тривалим зарубіжним педагогічним досвідом і в тому числі досвідом європейським. У країнах Європейського Союзу, членом якого прагне стати наша держава, великий людський і матеріальний потенціал сформовано передусім за рахунок християнського духовно-морального виховання особистості. Курси духовно-морального спрямування широко викладаються в державних школах Європи: Австрії, Бельгії, Великобританії, Данії, Греції, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Ірландії, Ісландії, Італії, Іспанії, Люксембургу, Португалії, Фінляндії, Швеції тощо.

Християнські виховні моральні традиції пронизують вітчизняну педагогічну спадщину: «Повчання Володимира Мономаха дітям», філософію Г. Сковороди та П. Юркевича, творчість Т. Шевченка, праці М. Драгоманова, О. Кониського, П. Житецького, І. Огієнка, Б. Грінченка, М. Грушевського, С. Русової та педагогіку сучасності (І. Андрухів, А. Богущ, О. Вишневський, Г. Васянович, Г. Ващенко, А. Вихрущ, Л. Генік, В. Жуковський, М. Євтух, І. Климишин, О. Огірко, Г. Сагач, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська тощо).

Курси духовно-морального спрямування викладаються у вітчизняній школі впродовж 30 років – усього періоду існування незалежної України, процес викладання яких і Навчальна програма з «Основ християнської етики» ґрунтуються на належній законодавчій базі, до складу якої входять:

- Конституція України (статті 11, 23, 35);
- Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.);
- Концепція Нової української школи (2016 р.);
- Державний стандарт базової середньої освіти обов'язкових, загальних і конкретних освітніх результатів (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09. 2020 р. № 898);
- Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в заходах освіти» (2019 р.);
- Наказ МОН України від 30.05.2022 № 1/5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні» (2022 р.);

- Наказ МОН України від 06.06.2022 №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» (2022 р.).

Курс за вибором «Основи християнської етики» не є систематичним викладанням і вивченням Біблії, не вчить віри, не містить релігійних обрядів, не ставить на меті залучити до певної конфесії.

Викладання курсу «Основи християнської етики» передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних і світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття в полікультурному, поліконфесійному й полірелігійному українському суспільстві.

Мета курсу за вибором «Основи християнської етики»:

розкрити учням духовно-моральні основи християнства, аргументувати їх важливість для формування й розвитку особистості, спонукати учнів до самоаналізу та морального розвитку.

У процесі досягнення мети передбачено реалізацію таких **завдань**:

- розкрити потенціал Біблії як джерела моралі для людини;
- пояснити моральні засади добра і зла;
- інформувати учнів про особливості й компоненти християнського морального Ідеалу;
- підкреслити необхідність християнського учнівства;

- пояснити сутність прощення та жертвовності;
- розкрити євангельські засади щастя як шляху до моральної досконалості;
- інформувати учнів про сутність і важливість християнських чеснот смирення, терпіння, справедливості, працьовитості, слухняності, поваги, співчуття, милосердя, патріотизму;
- сформуванню свідому та відповідальну особистість учня з урахуванням християнських духовних, моральних і культурних цінностей;

- створити належні морально-етичні умови для самопізнання й самореалізації;
- оволодіти способами розумових дій, потрібних для розуміння минулого, досягнення сучасного й прогнозування майбутнього, а саме: бачення зв'язку між подіями та явищами (логічне мислення);
- учити оцінювати події (на основі критичного мислення);
- знаходити нові аспекти змісту чи нові способи розв'язання проблем (творче мислення);
- співпереживати людям, що опинилися у вирі несприятливих історичних подій (емпатійне мислення);
- сприяти подальшому розвитку духовного й емоційного інтелекту.

Компетентнісний потенціал предмета

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	<p>Уміння: доступно й переконливо висловлювати свої думки, користуватися різними видами аргументації; використовувати виражальні можливості мови для опису подій минулого і сучасності, реагувати мовними засобами на соціальні й культурні явища; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконання та маніпуляції; вести аргументовану дискусію на відповідну духовно-моральну тематику; читати та розуміти перекладені й адаптовані українською літературною мовою писемні джерела, авторські публікації на духовні, релігійні, історичні й соціально-політичні теми; творити українською мовою (усно й письмово) тексти духовного-морального змісту.</p> <p>Ставлення: повага до української як державної/рідної (у разі відмінності) мови, зацікавлення її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації духовного, релігійного, історичного та суспільно-політичного характеру; толерантне ставлення до альтернативних висловлювань інших людей.</p> <p>Навчальні ресурси: навчальні посібники, хрестоматії, відео матеріали з текстами й завданнями відповідного змісту.</p>
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	<p>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою</p> <p>Уміння: спілкуватися рідною мовою, ефективно використовувати її в різних життєвих ситуаціях.</p> <p>Ставлення: цінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань як чинника духовного й психічного здоров'я.</p> <p>Здатність спілкуватися іноземними мовами</p> <p>Уміння: знаходити потрібну інформацію про світ іноземними мовами; спілкуватися з однолітками з інших країн для взаємообміну знаннями.</p>

	<p>Ставлення: інтерес до духовного, релігійного, культурного й суспільно-політичного життя країн регіону, Європи та світу.</p> <p>Навчальні ресурси: адаптовані іншомовні публікації та адаптовані художні твори іноземною мовою.</p>
Математична компетентність	<p>Уміння: оперувати цифровими даними, математичними поняттями для пізнання та пояснення минулих і сучасних суспільних подій, явищ і процесів, описаних у Біблії; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо); будувати логічні ланцюжки подій, учинків; використовувати статистичні матеріали.</p> <p>Ставлення: прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин і можливих шляхів розв'язання сучасних моральних, соціальних, політичних, економічних проблем.</p> <p>Навчальні ресурси: джерела зі статистичними даними у формі діаграм, таблиць, графіків тощо.</p>
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	<p>Уміння: оцінювати вплив людини на природне середовище в окремі історичні періоди.</p> <p>Ставлення: інтерес до здобутків природничих наук; визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь, готовність раціонально їх використовувати в повсякденному житті; сміливо реагувати на ризики екологічних загроз, долучаючись до громадських акцій на захист природи.</p> <p>Навчальні ресурси: матеріали про розвиток природничих наук у різні історичні періоди.</p>
Інноваційність	<p>Уміння: генерувати та втілювати нові ідеї щодо забезпечення здоров'я (духовного і фізичного), безпеки й добробуту (особистого, родинного, суспільного), оцінювати ризики втілення інноваційних ідей і здобутків; корегувати індивідуальні оздоровчі програми, моделі безпечної поведінки відповідно до життєвих ситуацій.</p> <p>Ставлення: відкритість до нових ідей, усвідомлення важливості ініціювання змін; впровадження інноваційних технологій для збереження, формування та розвитку індивідуального, родинного і громадського здоров'я, добробуту та безпеки, захисту довкілля.</p>
Екологічна компетентність	<p>Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; уміння надавати допомогу собі й тим, хто її потребує; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи й прогнозуючи.</p> <p>Ставлення: дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини й спільноти; усвідомлення важливості бережливого</p>

	<p>природокористування; відповідальність за власну діяльність у природі; усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії.</p>
Інформаційно-комунікативна компетентність	<p>Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної біблійної, історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевіряння й упорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації на біблійну та духовно-моральну тематику, робити коректні покликання.</p> <p>Ставлення: дотримання визначених норм поведінки й моральних правил у роботі із соціальною інформацією, зокрема дотримання авторського права.</p> <p>Навчальні ресурси: публікації, електронні інформаційні ресурси, цифрові бібліотеки.</p>
Навчання впродовж життя	<p>Уміння: визначати власні навчальні цілі в духовно-моральній і соціальній сферах та галузі знань про минуле і сьогодення; аналізувати процес свого навчання, відстежувати зміни в сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати її джерела; критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості та досвід.</p> <p>Ставлення: розуміння духовно-моральної й соціальної ролі освіти в минулому та тепер, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими.</p> <p>Навчальні ресурси: матеріали, у яких відображено алгоритми опрацювання інформації.</p>
Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння: використовувати біблійний досвід пізнання духовних і морально-етичних цінностей для вибору дієвих життєвих стратегій; виявляти можливості й загрози для майбутньої професійної та підприємницької діяльності, аналізуючи світовий досвід та уроки минулого; працювати для загального добра громади; генерувати нові ідеї, оцінювати переваги й ризики, вести перемовини, працювати самостійно й у групі; планувати, організувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проекти (зокрема дослідницько-пошукові), оприлюднювати їх результати.</p> <p>Ставлення: готовність використовувати біблійний досвід для самопізнання, розвитку, духовно-морального зростання й досягнення добробуту; усвідомлення важливості дотримання етичних норм підприємницької діяльності та потреби розвитку соціально відповідального бізнесу; зважений підхід до ухвалення рішень, що містять ризики, ґрунтований на досвіді минулого і сучасного соціального життя.</p> <p>Навчальні ресурси: біографії історичних релігійних постатей (життя святих), відомих підприємців-меценатів, які розвивали українську культуру.</p>

<p>Соціальна та громадянська компетентності</p>	<p>Уміння: аналізувати окремі джерела інформації для протистояння деструктивним і маніпулятивним технікам щодо нав'язування ідей надмірного збагачення, егоїзму, широкої палітри шкідливих звичок, суїцидальних технік тощо; знаходити переконливі приклади вирішення конфліктів, опираючись на християнські моральні цінності; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю, використовуючи власний та інший, зокрема взятий з історії, моральний досвід; бути активним і відповідальним членом громадянського суспільства, що знає права людини й уміє їх захищати; ухвалювати моральні рішення, спрямовані на розвиток місцевої громади й суспільства; ефективно співпрацювати з іншими, ініціювати та реалізовувати духовно-моральні, екологічні та соціальні проекти.</p> <p>Ставлення: ідентифікування себе як особистості й громадянина України; усвідомлення цінності людини (її життя, здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки); співпереживання за долю рідних і близьких, інших осіб, що потребують допомоги та підтримки; пошанування досвіду й цінностей власного та інших народів, держав, релігій і культур; толерантне сприйняття й ставлення до життєвої позиції іншого; доброчинність, підтримка громадських проектів та ініціатив.</p> <p>Навчальні ресурси: Конституція України, міжнародні правові акти, документи, спрямовані на оздоровлення морального життя суспільства, біографії вітчизняних та зарубіжних моральних авторитетів минулого і сучасності.</p>
<p>Культурна компетентність</p>	<p>Уміння: образно мислити й уявляти; інтерпретувати твори мистецтва з погляду моралі; розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогодні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на формування духовно-моральних цінностей особистості та розвиток цивілізації.</p> <p>Ставлення: свідоме збереження й розвиток власної національної культури в контексті дотримання духовно-моральних цінностей, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка й піклування про пам'ятки української та світової культури, зокрема сакральних; відкритість до міжкультурного діалогу.</p> <p>Навчальні ресурси: твори мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях, галереях тощо.</p>
<p>Підприємливість та фінансова грамотність</p>	<p>Уміння: визначати власні слабкі й сильні сторони для проектування майбутньої професійної діяльності та власного добробуту; діяти морально в непередбачуваних ситуаціях, визначати мету й досягати її, прогнозувати та оцінювати ризики прийняття моральних рішень; критично мислити, ініціювати й реалізувати соціальні проекти, що мають культурну, суспільну цінність.</p>

	<p>Ставлення: усвідомлення важливості володіння інструментами планування та контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту, розуміння важливості ощадливості та раціонального використання коштів, допомога нужденним.</p>
<p>Духовно-моральна компетентність</p>	<p>Уміння: аналізувати, критично сприймати й порівнювати особисті вчинки та вчинки інших людей у контексті християнських духовно-моральних цінностей; допомагати іншим людям розв'язувати особисті та соціальні проблеми на основі християнської моралі; адаптовувати духовно-моральні цінності до суспільних процесів, сприяти міжконфесійному та міжрелігійному порозумінню; застосовувати християнські цінності на практиці й аналізувати ситуації з реального життя на відповідність їх християнським моральним нормам і принципам; діяти й реалізовувати духовно-моральні цінності в особистих, сімейних, суспільних життєвих ситуаціях.</p> <p>Ставлення: відповідальне ставлення до себе, свого найближчого оточення, сім'ї, громади та суспільства на основі християнських моральних цінностей: порозуміння, поваги, любові та співпраці; повага до представників інших конфесій, релігій, переконань інших людей, їхніх поглядів, священних книг, святинь, світогляду.</p> <p>Навчальні ресурси: проекти духовно-морального змісту; моделювання духовно-моральних ситуацій щодо впливу християнських цінностей на духовне здоров'я, психологічний клімат у сім'ї, колективі, громаді, державі; мультимедійні презентації на духовно-моральну тематику.</p>

Навчальна програма «Основи християнської етики» реалізується впродовж двох років: у 5-6 класах. Вона ґрунтується на низці сучасних підходів, принципів, форм, методів і засобів, які сприяють формуванню високоморальної особистості. Ураховуються вікові та індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, їх володіння інформаційними технологіями.

Програма «Основи християнської етики» дозволяє реалізувати аксіологічний, соціокультурний, діяльнісний, комунікативний, системний, особистісно орієнтований, компетентнісний та синергетичний підходи.

Курс за вибором «Основи християнської етики» побудований відповідно до загальнодидактичних принципів сучасної педагогічної науки: особистісно орієнтованого, наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, зв'язку навчання з життям, активності, індивідуалізації, системності, наступності, превентивності тощо, а також спеціальних принципів: теоцентризму, біблійної основи навчання, міжконфесійного характеру навчання, міжрелігійності, урахування конфесійних особливостей, добровільності.

У процесі викладання предметів духовно-морального спрямування використовуються відповідні форми й методи навчання. Форми роботи: індивідуальна, парна, групова, фронтальна. Застосовуються такі методи: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, демонстрування, ілюстрування, переконання, привчання, заохочення, гра, метод прикладу, метод авторитету, робота з аудіокнигою тощо.

До складу засобів навчання входять: програма, навчально-методичні комплекти для вчителя/вчительки та для учня/учениці.

В основі реалізації навчальної програми «Основи християнської етики» лежать такі **концептуальні ідеї**:

1. Передбачається добровільне залучення до навчання учнів різних філософських, релігійних і конфесійних поглядів, повага до їхніх носіїв, батьків та середовища, у якому перебувають і виховуються.
2. Акцентується увага на моральному вченні християнства та мається на меті подолання фрагментарності в моральному розвитку здобувачів освіти, передбачається спонукання до усвідомлення й використання християнського морального досвіду особистості.
3. Основна увага звертається не на відтворення фрагментів Євангелія, а на осмислення його морального вчення, і головне – до здатності його використання в повсякденному житті здобувачів освіти.
4. Передбачається врахування володіння й використання учнями інформаційних технологій, вікових та індивідуально-психологічних особливостей, їх досвіду моральної поведінки.
5. Висуваються особливі вимоги до вчителя, який має навчити учнів використовувати християнські цінності в ситуаціях морального вибору.
6. Переосмислюються взаємини вчителя/вчительки й учнів під час освітнього процесу: акцент переноситься з трансляції готових моральних знань на партнерську взаємодію, суб'єкт-суб'єктні взаємини, діалогічність, розвиток творчого, конструктивного й критичного мислення учнів, на спільний пошук відповідей на актуальні моральні проблеми та ситуації.
7. Усуваються елементи формальності освітнього процесу, у тому числі надмірна вербалізація.
8. Передбачається синергія й активізація духовних, психологічних і фізичних сил учителя, учнів, батьківської спільноти, громади.

Важливий акцент робиться на інноваційних, інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологіях та інтеграції курсу основ християнської етики з іншими навчальними дисциплінами.

Досягнення всіх очікуваних результатів навчання реалізується через запропоновані види навчальної діяльності.

Результати навчання

Навчальна програма курсу за вибором «Основи християнської етики» спрямована на досягнення обов'язкових результатів, визначених Державним стандартом для освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» за напрямками:

- **«Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Вчиться навчатися: відстежує власний поступ і висловлює бажання пізнавати нове без шкоди для фізичного та духовного здоров'я, раціонально розподіляє час.
2. Поводиться етично: виявляє повагу до почуттів та переконань інших людей, шанобливо ставиться до їхніх поглядів щодо збереження здоров'я, безпеки й добробуту.
3. Знаходить і перевіряє інформацію: оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо).
4. Діє ефективно й самостійно: чинить ефективно для реалізації короткострокових цілей та для досягнення успіху в житті.
5. Спілкується конструктивно: досягає ефективного спілкування, виявляючи повагу до особистого простору інших осіб, для організації ефективної спільної діяльності.
6. Виявляє культуру споживання: розуміє й пояснює необхідність поміркованого ставлення до матеріальних цінностей, чинить діла милосердя для нужденних.
7. Планує майбутнє: розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього.
8. Планує, запроваджує й оцінює фінансові рішення: уміє раціонально розпоряджатися власними фінансовими ресурсами.
9. Співпрацює для досягнення результату діяльності: розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності, працює в групі, колективі.
10. Підтримує добротність: виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги, пояснює значення волонтерства.

- **«Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники й діяльність, яка становить загрозу життю, здоров'ю, добробуту власному та інших осіб»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Діє відповідально: демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя й здоров'я або запобігають їм.
2. Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб: протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції й неповаги щодо себе та інших осіб.
3. Надає допомогу: моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів.

- **«Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Прогнозує наслідки: пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах; прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі.
2. Приймає рішення: використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту.

- **«Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків»**

Відповідно до них, у результаті навчання учень/учениця:

1. Обмірковує альтернативи власних дій і рішень: пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників; обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки.
2. Аналізує вплив поведінки на здоров'я: усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я; розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища; аналізує причини вибору нездорової поведінки.
3. Здійснює вибір, що приносить користь і задоволення (радість): визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб.

Програма побудована за лінійно-концентричним принципом, який містить такі складники:

- світоглядний, що сприяє цілісному світосприйманню, визначенню власної добротворчої життєвої позиції;
- історико-культурологічний, який спирається на високі зразки християнської духовної культури та традиції;
- науково-пізнавальний, що розширює шкільний навчальний матеріал в етично-естетичному просторі.

Програма курсу за вибором «Основи християнської етики» має такий змістовно-тематичний поділ:

5-й клас. Християнські моральні цінності у Біблії

Розділ 1. Біблія про людину, добро і зло.

Розділ 2. Ісус Христос – приклад високої моральності.

Розділ 3. Любов і щастя в ученні Ісуса Христа.

Розділ 4. Життя Ісуса Христа – приклад любові й милосердя до людини.

6-й клас. Притчі Ісуса Христа

Розділ 1. Новий Завіт – джерело християнської моралі.

Розділ 2. Слово Боже виховує нас.

Розділ 3. Етика людських взаємин у світлі Христового вчення.

Розділ 4. Основи морального життя.

Зміст кожного розділу програми умовно (виділено шрифтом) розподілено на окремі заняття. Учителі, орієнтуючись на вимоги щодо підготовки учнів/учениць, мають можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей здобувачів освіти, класу й індивідуального підходу до викладання. До кожної теми подано **орієнтовні** завдання для практичних і творчих робіт. Тематику практичних і творчих робіт укладено так, аби дати змогу вчителю/вчительці **диференціювати завдання** в класі **за рівнем складності та здібностями** учнів/учениць. Такий підхід дозволяє залучити інші джерела й виконати пізнавальні завдання, що дає можливість зберегти загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

5 КЛАС

ХРИСТІЯНСЬКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ У БІБЛІЇ (17 годин)

РОЗДІЛ І. БІБЛІЯ ПРО ЛЮДИНУ, ДОБРО І ЗЛО (3 години)		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання: <i>Біблія, автори Біблії, мораль, моральне вчення Біблії (Старого і Нового Завітів), моральна поведінка, аморальна поведінка.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює особливість Біблії як Джерела моральних цінностей для людини; знаходить приклади християнської моралі в Біблії;</p>	<p>Біблія – Джерело мудрості та моралі</p> <p>Золотий вірш: «Для моєї ноги Твоє слово – світильник, то світло для стежки моєї» (Пс. 118:105).</p> <p>Предмет «Основи християнської етики».</p> <p>Завдання предмета.</p> <p>Структура посібника.</p> <p>Історія перекладів Біблії українською мовою.</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Біблія, автори Біблії, мораль, моральне вчення Біблії (Старого і Нового Завітів), моральна поведінка, аморальна поведінка.</i></p> <p>Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання</p>

<p>розрізняє вияви моральної й аморальної поведінки; ставиться з повагою до інших людей та до себе у світлі морального вчення Біблії; наводить приклади видатних людей України й світу, які цінували моральне вчення Біблії.</p> <p>Ставлення: сприймає Біблію як джерело мудрості та моралі для людини; розуміє потребу засвоювати моральне вчення Біблії; усвідомлює переваги якості життя відповідно до морального вчення Біблії; прагне жити відповідно до біблійних моральних істин.</p>	<p>Біблія – Джерело мудрості та моралі. Десять Заповідей – закон моральної поведінки людини. Жертовність і патріотизм на сторінках Біблії. Давид і Голіят (<i>1 Сам. 17:1-58</i>).</p> <p>Моральне вчення Біблії в житті й творчості видатних людей України та світу. Роль Біблії як джерела моральної мудрості в житті українських учнів і їхніх близьких. Крилаті біблійні вислови, що увійшли в українську мову.</p>	<p>(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чи можливо існування суспільства, що будуватиме своє життя лише на біблійних цінностях? Яким стане життя країни, що уникатиме біблійних (загальнолюдських) цінностей? Чи поважають у сучасному українському суспільстві людину, що живе за християнськими цінностями?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв’ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Презентації: «Острозька Біблія та Пересопницьке Євангеліє», «Десять Заповідей як закон моральної поведінки». Проекти: «Цікаві сторінки Біблії, які вміщують приклади моральної поведінки людей»; «Моральне вчення Біблії у житті видатних людей України та світу». Робота в групах. Опрацювати тему «Біблія про героїзм». Інтерв’ю: «Біблія в житті моїх близьких». Повідомлення: «Що я довідався про Біблію як джерело моральної мудрості»; «Біблія в моєму житті».</p>
---	---	---

<p>Базові знання: <i>духовно-фізична особа, тіло, душа, дух, особистість, індивідуальність, фізичне життя, духовне життя.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє складну й унікальну будову людини; знає, що духовна сутність людини вища за фізичну; усвідомлює, що духовну, психологічну та фізичну сутність людини необхідно розвивати; розуміє, що моральність – це гармонія між духовним і фізичним у людині; усвідомлює, що моральність має індивідуальні прояви; аналізує, що висока моральність є проявом зрілої особистості; називає близьких людей, які гармонійно поєднують духовність, мораль і фізичну досконалість; знає відомих людей, які гармонійно поєднували духовність, мораль і фізичну досконалість.</p> <p>Ставлення: усвідомлює людину як складну фізичну, психологічну та духовну особу, яка володіє різними моральними якостями;</p>	<p>Людина – духовно-фізична особа</p> <p>Золотий вірш: <i>«Прославляю Тебе, що я дивно утворений! Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це!» (Пс. 138:14).</i></p> <p>Людина – унікальне, складне та особливе творіння Боже (<i>Бут. 1:26-31</i>). Призначення людини у світі. Складові буття людини: тіло, душа, дух. Прояви духовності, бездуховності, моральності, аморальності в житті людини. Фізична досконалість і прояви надмірності у фізичному житті людини: їжа, спорт, розкоші. Відповідальність людини за власний духовний, психологічний та фізичний розвиток.</p> <p>Прояви духовності, бездуховності, моральності, аморальності в повсякденному житті. Гідність як одна з найвищих моральних якостей українського народу.</p>	<p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>духовно-фізична особа, душа, дух, тіло, особистість, індивідуальність, фізичне життя, духовне життя.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, свангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чи обов'язково людині розвивати своє тіло, розум і дух? Чи добре для людини піклуватися переважно про своє тіло? Якщо людина передусім дбає про свої розумові здібності, до чого це може привести? Коли людина розвиває свою духовність і нехтує іншими складниками особистості, чи стане вона досконалою? Чи можна вважати школу головним чинником, який впливає на моральний розвиток людини?</p>
---	---	---

розрізняє духовне й бездуховне, моральне та аморальне в людині;
прагне гармонійно розвивати усі складові елементи своєї людської сутності;
обирає прикладом для наслідування відомих людей України та світу, які розвивали тіло, душу й дух.

Базові знання: *добро, зло, послух, непослух, моральний учинок, аморальний учинок, гріх.*

Основні вміння:

розуміє моральний зміст понять «добро» і «зло»;
знає, що непослух перших людей з відповідної біблійної історії став причиною виникнення зла та гріха на землі;
усвідомлює, що людина сама робить вибір між добром і злом;
виховує в собі потребу безкорисливо робити добрі вчинки;
уміє робити вибір на користь добра.

Добро і зло

Золотий вірш: *«Ухиляйся від злого та добре чини, та й навіки живи!» (Пс. 36:27).*

Моральні виміри добра і зла.
Виникнення зла та гріха на землі (*Бут. 2:8-17, 25; 3:1-24*).
Непослух як причина аморальності й невідповідність моральному ідеалові (*Бут. 3*).

Свобода вибору – передумова зрілої моральної поведінки (*Бут. 2:16-17*).

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)
Повідомлення: «Які звички руйнують тіло людини».
Інтерв'ю: «Як ви розумієте поняття «гармонійна людина»?» (запитати в близьких людей).
Презентація: «Близька людина, яка для мене є взірцем моральної та фізичної досконалості».
Проект: «Відомі українці, що гармонійно поєднували (поєднують) духовну, моральну й фізичну красу».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)
Розкрити значення понять: *добро, зло, послух, непослух, моральний учинок, аморальний учинок, гріх.*
Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.
Проаналізувати й обговорити золотий вірш.
Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)
Прочитати та проаналізувати вступний текст.
Прочитати й обговорити біблійну історію.

<p>Ставлення: аргументовано доводить, що кожна людина несе відповідальність за свої вчинки; відповідальна за свій вчинок; прагне остерігатися зла; вміє моделювати ситуації з прикладами різних моральних учинків людей; визначає риси добродійної поведінки; знаходить відображення теми в усній українській народній творчості, світовій літературі та мистецтві.</p>	<p>Допомога в правильному виборі моральної поведінки. Совість. Торжество добра над злом. Відповідальність людини за моральні вчинки. Моральні та аморальні вчинки щодо себе, сім'ї, спільноти, держави, природи.</p> <p>Українська усна народна творчість про добро і зло: «Від доброго не бігай, а злого не роби». «Усе добре переймай, а зла уникай». «Учися доброму – погане на ум не піде».</p> <p>Світова культура про добро і зло.</p>	<p>Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи може бути добро з кулаками? Згадайте українську народну казку «Колобок». Чи добре вчинив Колобок, залишивши діда й бабу? Чи може зло підштовхнути людину до добра? Обговоріть прислів'я «Розумних багато, а добрих мало». Чи погоджуєтесь ви з цим висловлюванням?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Інтерв'ю: «Що трапилося би зі світом, якби в ньому не стало доброти?». Повідомлення: «Що відбувається зі мною, коли я не слухаюсь батьків?». Робота в групах. Запропонувати дії, учинки, завдяки яким зла на землі буде менше. Проект «Добрі справи». Обрати особу (у класі, сім'ї, родині, громаді), якій таємно протягом тижня будеш робити добрі справи.</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
<p>РОЗДІЛ II. ІСУС ХРИСТОС – ПРИКЛАД ВИСОКОЇ МОРАЛЬНОСТІ (6 годин)</p>		
<p>Базові знання: <i>Різдво Христове, Діва Марія, Йосип, Святе Сімейство, пастухи, Віфлеємська зірка, східні мудреці, цар Ірод.</i></p>	<p>Учимося моральності в Дитини Христа</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)</p>

<p>Основні вміння: розуміє значення Різдва Христового в житті людства; може назвати особистостей з Євангелія, що мають стосунок до Різдва й наступних подій, та зрозуміти моральні виміри їхньої поведінки (Діва Марія, Йосип, пастухи, мудреці, цар Ірод); наводить приклади та аналізує прояви високої моралі в поведінці Дитини Христа; коментує з погляду моралі історію, яка трапилась з Ісусом-Підлітком у Єрусалимському храмі; наводить приклади моральної поведінки Дитини Ісуса, які можна запозичити для себе.</p> <p>Ставлення: аналізує поведінку персонажів, дотичних до народження Ісуса Христа, у контексті моралі; виявляє трагічні події Різдва та особисту моральну відповідальність за дар народження людини у світ; ставиться до дитинства як до важливого періоду у моральному розвитку кожної людини та своєму особистому; ділиться власними думками щодо особистості й характеру Ісуса Христа в дитинстві в контексті духовності та моралі;</p>	<p>Золотий вірш: «<i>Бо Дитя народилося нам, даний нам Син, і влада на раменах Його, і кликнуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру</i>» (Іс. 9:5).</p> <p>У чому велич Різдва Христового. Народження Христа – здійснення біблійного пророцтва (Мт. 1-2:12, Лк. 1-2:20).</p> <p>Причини приходу у світ Ісуса Христа. Таємниця народження та смерті в євангельській історії Різдва. Духовна символіка Різдва.</p> <p>Утеча Святого Сімейства до Єгипту. Моральні якості людей, що мали відношення до подій у перші роки земного життя Ісуса Христа (материнська любов Діви Марії, батьківське піклування Йосипа, жорстокість суспільства й царя Ірода).</p> <p>12-річний Ісус у храмі. Життя Ісуса в Назареті (Мт. 2:13-23, Лк. 2:21-52). Поняття сакрального віку в житті людини. Важливість дитинства в становленні особистості.</p> <p>Українські та європейські святкові традиції Різдва Христового як прояв любові до Христа й людей.</p>	<p>Розкрити значення понять: <i>Різдво Христове, Діва Марія, Йосип, Святе Сімейство, пастухи, Віфлеємська зірка, східні мудреці, цар Ірод.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Боголюдина Ісус Христос не захистив Себе й батьків від царя Ірода та Свята Родина втекла до Єгипту – це прояв слабкості чи мудрості? Дванадцятирічний Христос не повернувся з батьками додому, а залишився на декілька днів у Єрусалимському храмі. Чи був це непослух батькам? Чи морально вчинили мудреці зі Сходу, обманувши царя Ірода?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Робота в групах. Скласти інтелект-карту «Різдво Христове».</p>
---	---	---

аналізує вплив моральних цінностей християнства на життя своєї родини.

Базові знання: *природа Ісуса Христа, Божественна природа, людська природа, унікальність Ісуса Христа.*

Основні вміння:

знає ознаки (характеристики) людської та Божественної природи Ісуса Христа, які проявлялися в справах милосердя до людей;

коментує конкретні історії з Нового Завіту, де проявляється людська й Божественна любов до людей Ісуса Христа;

Боголюдина Ісус Христос

Золотий вірш: *«Велика таємниця благочестя: Бог в тілі з'явився» (1 Тим. 3:16).*

Унікальність Ісуса Христа.
Гармонійне поєднання двох природ в Ісусі Христі.
Божественність Ісуса Христа.
Людська природа Христа.

Євангельська історія про утихомирення бурі на морі (*Мр. 4:35-41*).

Презентація або інсценізація: «Що відчували й що говорили під час подій Різдва Дитини Ісуса Діва Марія/ Йосип/пастухи/мудреці/цар Ірод».

Повідомлення: «Чому я можу навчитися у Дитини Ісуса під час Його дитячих років»; «Різдво в моїй родині».

Інтерв'ю: «Які були емоції, стан батьків під час твого народження й перших років життя? З якими проблемами вони стикалися?».

Проекти: «Різдво Христове в мистецтві (літературі, живописі, кіно, музиці тощо)»;

«Як святкують Різдво в Україні та інших християнських країнах світу».

Презентація: «Які святині Різдва зберігаються в Ізраїлі та сучасних європейських країнах».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання

(аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *природа Ісуса Христа, Божественна природа, людська природа, унікальність Ісуса Христа.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання

(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)

Прочитати та проаналізувати вступний текст.

<p>наводить приклади поведінки Ісуса Христа як прояв гармонійності Особистості.</p> <p>Ставлення: відчуває величне значення для людства Постаті Ісуса Христа і Його морального вчення; намагається розвивати в собі духовні та фізичні сили й робити справи милосердя; ділиться своїм досвідом моральної поведінки під впливом християнського морального вчення.</p>	<p>Євангельська історія про uzдоровлення жінки (<i>Мр. 1:29-34</i>). Духовно-моральні уроки євангельських історій про утихомиріння бурі на морі та про uzдоровлення жінки.</p> <p>Образ Ісуса Христа в українському та світовому живописі.</p>	<p>Прочитати й обговорити євангельську історію. Прочитати й обговорити дидактичну історію.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чому Ісус Христос не використовував Свою Божественну природу в корисливих цілях? Чому страждав Ісус Христос, маючи Божественну силу? Чи однаковою була любов Ісуса Христа до людей, що Його оточували (учнів, послідовників, влади)?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв’ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Робота в групах. Опрацювати питання: «Як Боголюдська природа Ісуса Христа допомогла Йому врятувати учнів під час бурі на морі?»; «Як проявилась Боголюдська природа Ісуса Христа у Кані Галілейській?»; «Як проявилась Боголюдська природа Ісуса Христа під час рятування апостола Петра?»; «Як проявилась Боголюдська природа Ісуса Христа під час годування людей п'ятьма хлібами?».</p> <p>Проект: «Як християни рятували, втішали людей, охороняли їх, допомагали їм у час різних викликів, насамперед під час воєнних дій» (провести дослідження, користуючись публікаціями в ЗМІ).</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
--	---	--

Базові знання: *служіння, примирення, приклади служіння людям, «Душу Свою дати на викуп за багатьох».*

Основні вміння:

розуміє сутність морального служіння Ісуса Христа людям;

пояснює, що поєднання двох природ Ісуса Христа відображалось у служінні людям;

наводить приклади служіння Ісуса Христа учням, послідовникам, різним людям.

Ставлення:

пояснює, що служіння є найвищим проявом жертвної любові й моралі; **сприймає** Христове служіння людям як прояв добра;

розуміє, що служіння не є ознакою слабкості;

ділиться своїм досвідом, думками, почуттями про значення служіння в житті людини;

наводить приклади власного служіння людям;

аналізує висловлювання відомих особистостей України про важливість служіння в житті людини.

Служіння Ісуса Христа

Золотий вірш: *«Син Людський прийшов нена те, щоб служили Йому, а щоб послужити й душу Свою дати на викуп за багатьох» (Мт. 20:28).*

Служіння – найвищий прояв моральної поведінки: жертвності, любові й добра. Взаємини Ісуса Христа з Отцем як приклад Божественної любові. Ісус Христос служить учням, послідовникам, різним людям.

Євангельська історія про нагодування п'яти тисяч людей п'ятьма хлібами й двома рибами (*Мр. 6:34-44*).

Євангельська історія про воскресіння дочки Яіра (*Лк. 8:41, 42, 49-56*).

Духовно-моральні уроки євангельських історій.

Жертвна любов Ісуса Христа до людства.

Приклади служіння в суспільстві: учитель, лікар, воїн, волонтер тощо.

Служіння Батьківщині в часи випробувань, у тому числі воєнних.

Афоризми відомих особистостей України про важливість служіння в житті людини.

Пошуково-підготовчі завдання

(аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *служіння, примирення, приклади служіння людям, «Душу Свою дати на викуп за багатьох».*

Проаналізувати хмаринки слів із ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання

(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)

Прочитати та проаналізувати вступний текст.

Прочитати й обговорити євангельську історію.

Прочитати й обговорити дидактичний текст.

Інтерактивно-дискусійні завдання

(розв'язання проблемних ситуацій, завдань)

Яка різниця між служінням і прислужуванням?

Чи є служіння чимось принизливим?

Де Ісус брав сили для служіння і як до нього готувався?

Творчі рефлексивно-проектні завдання

(індивідуальні, парні, групові)

(інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Анкетування: «Скільки людей серед ваших знайомих знає про служіння Ісуса Христа людям».

<p>Базові знання: <i>Учитель, учень/учениця, апостол, друг/подруга, ставлення до апостолів, моральні взаємини між апостолами, моральне зростання апостолів.</i></p> <p>Основні вміння: розповідає, які моральні засади лежали в основі вибору учнів Ісуса Христа; знає, скількох учнів Ісуса Христа називали апостолами та їхні імена;</p>	<p>Учні Ісуса Христа</p> <p>Золоті вірші: <i>«Я вже більше не буду рабами вас звати, бо не відає раб, що пан його чинить. А вас назвав друзями Я, бо Я вам об'явив усе те, що почув від Мого Отця» (Ів. 15:15), «Учень не більший за вчителя; але, удосконалившись, кожен буде, як учитель його» (Лк. 6:40).</i></p>	<p>Інтерв'ю: «Яка ваша улюблена євангельська історія про служіння Ісуса Христа й чому саме вона?» (запитати своїх ближніх, знайомих). Проект: «Служи там, де навчаєшся». Повідомлення: «У яких сферах ти міг би/могла б послужити іншим людям». Проект (загальношкільний) зі збору допомоги нужденним. Відеоролик: «Мешканці нашого міста/села, які служать (служили) воїнами ЗСУ». Презентації: «Приклади служіння людей різних професій (воїна, лікаря, учителя, волонтера)»; «Які особливості служіння людей у часи війни?»».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Брати участь разом з дорослими (батьками) у роботі волонтерського центру. Участь в акції милосердя з метою допомоги нужденним (наприклад, людям похилого віку, тимчасово переміщеним особам, пораненим, воїнам ЗСУ тощо) .</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Учитель, учень/учениця, апостол, друг/подруга, ставлення до апостолів, моральні взаємини між апостолами, моральне зростання апостолів.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш.</p>
--	---	--

<p>характеризує моральні взаємини між апостолами; знає, яким було ставлення Христа до апостолів; розуміє, чому і як змінилися моральні взаємини між учнями Христа; усвідомлює значення Заповіді любові й смирення, яку дав Ісус Христос своїм учням для збереження дружби між ними; намагається будувати взаємини з учителями та учнями на основі служіння, поваги та любові.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що взаємини між учителем і учнями залежать від їхніх спільних зусиль; ділиться досвідом, що дотримання правил моральної поведінки сприяє розвитку гармонійних взаємин між учителем і учнями; наводить приклади, як апостоли засвоюють Христові уроки моральної поведінки; прагне встановлювати взаємини з учителями та учнями на основі служіння, поваги, любові.</p>	<p>Вибір апостолів. Як Ісус Христос обирав учнів? Честь і гідність у відносинах між Учителем та учнями.</p> <p>Перші учні Ісусові (<i>Ів. 1:35-50</i>). Якими були стосунки між учнями на початку їхнього спілкування? Яку Заповідь дав Учитель своїм учням для збереження дружби між ними? Що робили учні Ісуса, відвідуючи різні місця? Жінки-послідовниці Ісуса Христа.</p> <p>Учнівство в житті людини. Українська народна творчість про учнівство.</p>	<p>Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи однаково Ісус Христос ставився до Своїх учнів? Чому на відповідальні події Христос не брав всіх Своїх учнів? Чи всі учні однаково любили Христа? Чи любив Ісус Христос Іуду? Чи обирав Господь своїми учнями-апостолами тільки морально досконалих людей?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Робота в групах. Сформулювати п'ять правил християнської моралі взаємодії/спілкування в класі. Проект: «Які елементи відносин між Христовими апостолами притаманні учням вашого класу». Презентація: «Як християнські Заповіді любові й смирення діють в школі/сім'ї/громаді/суспільстві». Повідомлення: «Що я хотів би/хотіла б змінити у стосунках між людьми (друзями, у сім'ї, класі, суспільстві)? Чому?».</p>
---	--	---

<p>Базові знання: <i>Ісус Христос – Лікар, лікування душі й тіла, зв'язок фізичного та морального здоров'я, вдячність.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє, що Христос лікував людей через співчуття й любов до них; знає, що Христос-Лікар сприймав і лікував людину як цілісну духовно-фізичну особу; знає про моральні засади оздоровлення сліпого, десяти прокажених, кровоточивої жінки, розслабленого тощо; усвідомлює важливість благочестя, дотримання християнської моралі після звернення до Лікаря й зцілення від хвороби; уміє пояснити, що оздоровлення тіла тісно пов'язане з очищенням душі.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що Ісус зцілював людину повністю; пояснює важливість для здоров'я дотримання християнської моралі в житті людини; аналізує власну відповідальність щодо збереження здоров'я душі й тіла;</p>	<p>Ісус Христос – Лікар душі й тіла людини</p> <p>Золотою вірш: <i>«І обходив Ісус усі міста та оселі, навчаючи в їхніх синагогах, та Євангелію Царства проповідуючи, і виліковуючи всяку недугу та неміч усяку» (Мт. 9. 35).</i></p> <p>Любов до людей як мотивація лікування хворих. Чому до Ісуса зверталися «Лікарю»? Ісус – Лікар душі й тіла. Фізичне й моральне здоров'я. Цілісне сприйняття людини під час лікування. Які хвороби лікував Ісус? Як швидко одужували пацієнти Христа. Ісус оздоровлює хворих, пробачаючи гріхи. Євангельські історії про зцілення сліпого край дороги (<i>Мр. 10:46–52</i>), про зціленого прокаженого, який повернувся до Христа (<i>Лк. 17:11–19</i>), про оздоровлення розслабленого (<i>Мр. 2:1 - 12</i>).</p> <p>Оздоровлення душі – оздоровлення тіла. Відповідальність та обов'язки людини щодо збереження здоров'я душі й тіла.</p>	<p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Ісус Христос – Лікар, лікування душі й тіла, зв'язок фізичного й морального здоров'я, вдячність.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи всіх хворих лікував Христос? Чи всі хворі отримували зцілення? Чи може аморальна поведінка стати причиною хвороби?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проекти: «Чому лікування душі та тіла одночасно є найбільш ефективним»;</p>
--	--	---

<p>наводить приклади зцілення людей, які мали сильну віру;</p> <p>наводить та аналізує висловлювання відомих людей про важливість сукупності духовного, морального й фізичного здоров'я в житті людини;</p> <p>аналізує українські прислів'я про здоров'я.</p> <p>Базові знання: <i>Учитель, учення, учитель/учителька, повчання, послідовник/послідовниця, проповідь, любов, актуальний, універсальний, досконалий.</i></p> <p>Основні вміння: пояснює, чому Ісуса Христа називають Великим Учителем, чим Він відрізнявся від людей, учителів; наводить приклади християнських моральних цінностей відомих учителів України та світу; розуміє, чому дітям було цікаво з Ісусом; відчуває потребу засвоювати християнські моральні цінності.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, чому слова Ісуса Христа актуальні завжди;</p>	<p>Усна українська народна творчість про зцілення душі і тіла.</p> <p>Ісус Христос – Великий Учитель</p> <p>Золотий вірш: <i>«Учителю, ми знаємо, що Ти Учитель, Який прийшов від Бога» (Ів.14:6).</i></p> <p>Ісус Христос – Учитель усіх часів і народів. Чому Ісуса Христа називають Великим Учителем? Навчання Ісусом Христом за допомогою притч, проповідей, особистих розмов, власного прикладу.</p> <p>Ісус навчає на прикладі птахів та квітів (<i>Мт. 6:25-33</i>). Духовно-моральний зміст євангельської притчі. Актуальність морального вчення Ісуса Христа. Улюблені вчителі.</p>	<p>«Чому Ісус Христос вимагав змінювати моральну поведінку перед лікуванням тіла?».</p> <p>Інтерв'ю: «Чи знаєте ви сучасних лікарів, які звертають одночасно увагу на моральний стан людини та її здоров'я?».</p> <p>Презентація: «Хто отримував зцілення від Ісуса?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Провідати хвору людину разом з учителем/учителькою або батьками, якщо це можливо, або поспілкуватися з нею по телефону.</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Учитель, учення, учитель/учителька, послідовник/послідовниця, повчання, проповідь, любов, актуальний, універсальний, досконалий.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити ключовий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської притчі) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну притчу. Прочитати й обговорити повчальні оповідання.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань)</p>
---	--	--

<p>пояснює, що велич учительства Ісуса Христа – у збігові слова й моральної поведінки; наводить приклади життя вчителів, які пов’язали своє життя з Богом; узагальнює свій ідеал учителя/ учительки.</p>	<p>Відомі вчителі України та світу – послідовники Ісуса Христа.</p>	<p>Чи може учнем/ученицею Ісуса Христа вважатися учень/учениця сучасної школи? Чому? Чи можемо називати сучасних християн учнями Ісуса Христа? Чому? Чи має вчитель право на помилку?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв’ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Сенкан/скрапбукінг: «Ісус Христос – Учитель». Повідомлення: «Які моральні риси притаманні Ісусу-Учителю»; «Мій улюблений учитель/ учителька та улюблений учитель/учителька моїх близьких». Проект: «Видатні вчителі-християни України, світу». Робота в групах. Опрацювати питання: «Чому людина може навчитися в Ісуса Христа?»; «Які чесноти проявляються в послідовників Христа»; «Риси характеру справжнього учителя»; «Як ви вважаєте, чому Бог у житті людини має посідати найважливіше місце»; «Які чесноти проявляються в послідовників Христа».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Відвідати вчителя-пенсіонера/учительку-пенсіонерку, розпитати про моменти, які найбільше вразили під час роботи в школі, допомогти у вирішенні побутових потреб, розказати про Вчителя Ісуса Христа.</p>
---	---	---

РОЗДІЛ ІІІ. ЛЮБОВ І ЩАСТЯ В УЧЕННІ ІСУСА ХРИСТА (3 години)

Базові знання: *Заповіді любові, жертвна любов, приклад любові, види любові, любов до Бога, любов до ближнього, любов до Батьківщини, любов до ворогів.*

Основні вміння:

знає поняття «любов до Бога», «любов до ближнього», «головні Заповіді любові»;

пояснює потребу дотримуватися Заповідей любові у щоденному житті;
розуміє єдність 10 Заповідей та Заповідей любові;

тлумачить зміст двох Заповідей любові;
наводить приклади любові Ісуса Христа до людей;

формулює значення любові до ворогів у житті християнина.

Ставлення:

виявляє любов до Бога, ближнього й Батьківщини в щоденному житті;

аргументовано доводить, чому Заповіді любові завжди актуальні;

пояснює, що любов є основою християнського вчення;

наводить приклади життя людей, які пов'язали своє життя з Богом, живучи й діючи з любов'ю, добром, милосердям;

аналізує приклади з творів усної народної творчості про силу любові.

Заповіді любові

Золотий вірш: *«Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душою своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого ближнього, як самого себе» (Лк.10:27).*

Дві Заповіді любові (Мт. 22:36-40, Лк. 0:27).

Життя Ісуса Христа – досконалий приклад виконання Заповідей любові.

Жертвна любов Ісуса Христа.

Любов до Бога.

Любов до ближнього (до немічних, до людей похилого віку, біженців, хворих, поранених).

Кохання.

Любов дітей до батьків, батьків до дітей.

Любов до Батьківщини – патріотизм.

Любов до ворогів.

Добро, істина, милосердя, краса можуть бути реальністю нашого життя.

Висловлювання видатних людей України та світу про любов як високу духовно-моральну цінність.

Українська усна народна творчість про любов.

Пошуково-підготовчі завдання

(аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *Заповіді любові, жертвна любов, приклад любові, види любові, любов до Бога, любов до ближнього, любов до Батьківщини, любов до ворогів.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання

(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, свангельської історії)

Прочитати та проаналізувати вступний текст.

Прочитати й обговорити біблійну історію.

Прочитати й обговорити дидактичний текст.

Інтерактивно-дискусійні завдання

(розв'язання проблемних ситуацій, завдань)

Чи можна любити ворогів?

Любов до Батьківщини – це від народження чи виховується?

Покарання дітей батьками – це прояв любові?

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові)

(інтерв'ю, анкетування, презентації,

інтелект-карти, повідомлення тощо)

Інтелект-карта: «Що для мене є любов?».

<p>Базові знання: <i>щастя, блаженство, сенс життя, духовна досконалість, чеснота, Нагірна проповідь, Дев'ять Заповідей блаженства, духовне будівництво, вбогість духом, сльози грішника/грішниці, лагідність, духовна спрага, жага до правди, праведність.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє значення щастя, блаженства в житті людини; аналізує умови блаженства в контексті Нагірної проповіді;</p>	<p>Щастя у світлі християнського вчення</p> <p>Золоті вірші: <i>«Отож, будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний!» (Мт. 5:48), «Блаженні ті, що слухають слово Боже і виконують його» (Лк. 11:28).</i></p> <p>Щастя в контексті земного життя людини. Щастя християнина/християнки – у служінні Богові і єднанні з Ним.</p>	<p>Творче завдання. Знайти, вивчити, презентувати вірші про любов до Бога, матері, людей, Батьківщини. Проект: «Приклади християнської любові в Євангеліях». Робота в групах. Завдання: «5 кроків любові до ближнього, членів родини, громади, Батьківщини, природи»; «Що означають поняття «любов до Бога», «любов до ближнього»». Повідомлення: «Як проявляється любов до малої Батьківщини (міста, села тощо)»; «Як проявляється любов до Батьківщини в часи воєнних випробувань»; «Як може проявлятися любов до нужденних».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Долучитися з друзями до волонтерських проєктів у своєму місті чи селі.</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>щастя, блаженство, сенс життя, духовна досконалість, чеснота, Нагірна проповідь, Дев'ять Заповідей блаженства, духовне будівництво, вбогість духом, сльози грішника/грішниці, лагідність, духовна спрага, жага до правди, праведність.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p>
---	--	--

<p>може послідовно виділяти ключові поняття кожної Заповіді;</p> <p>бачить логічну послідовність Заповідей;</p> <p>усвідомлює необхідність скромності, доброзичливості, правдивості в житті людини;</p> <p>пов'язує кожну Заповідь з власним досвідом;</p> <p>наводить приклади взірців благочестя в історії людства та власному оточенні.</p> <p>Ставлення:</p> <p>відчуває значущість духовно-моральних настанов Нагірної проповіді;</p> <p>пояснює, як скромність, правдивість, лагідність, чесність допомагають у моральному розвитку;</p> <p>аргументовано доводить, що Заповіді блаженства є основою високоморального життя;</p> <p>намагається розвивати власну моральність;</p> <p>аналізує власні здобутки на шляху духовного вдосконалення.</p>	<p>Щастя в контексті Нагірної проповіді. Заповіді блаженства (<i>«Блаженні вбогі духом, бо їхнє є Царство Небесне»</i>. <i>«Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені»</i>. <i>«Блаженні лагідні, бо землю успадкують вони»</i>. <i>«Блаженні голодні та спражені правди, бо вони нагодовані будуть»</i>) (Мт.5:1-6, Лк. 6:20-23).</p> <p>Духовно-моральний зміст Заповідей блаженства.</p> <p>Вплив моральної досконалості на відчуття щастя.</p> <p>Ключові поняття Заповідей блаженства. Смирення (скромність), покаяння, лагідність та прагнення правди (чесність) як головні умови отримання блаженства.</p> <p>Особливості духовної убогості.</p> <p>Взірці благочестя в історії України та світу.</p>	<p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)</p> <p>Прочитати та проаналізувати вступний текст.</p> <p>Прочитати й обговорити біблійну історію.</p> <p>Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань)</p> <p>Чи легко бути щасливим/щасливою?</p> <p>Чи може бути успішною скромна людина?</p> <p>Чи завжди потрібно бути правдивим/ правдивою?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, кейси тощо)</p> <p>Робота в парах. Зробити інтелект-карту «Заповіді блаженства».</p> <p>Робота в групах. Скласти вертикальний асоціативний куц до слова «блаженство».</p> <p>Творче завдання. Зробити настільну гру «Заповіді блаженства».</p> <p>Проект. Обрати одну з перших чотирьох Заповідей блаженства, розказати про неї, створити візуальний образ (малюнок, аплікацію, презентацію тощо) та поділитися особистими думками щодо теми.</p> <p>Повідомлення: «Як стати щасливим/щасливою».</p> <p>Інтерв'ю: «Які моральні якості блаженств (щастя) притаманні вашим близьким?»; «Які моральні якості блаженств притаманні вашим друзям?».</p>
--	---	--

<p>Базові знання: <i>Царство Боже, духовність, милосердя, чистота серця, миротворення, терпіння, переслідування за Божу правду, християнська жертвовність.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє моральні засади милосердя, миротворення, сердечності, терпіння, жертвовності; пояснює моральний вплив Заповідей блаженства на поведінку людини; встановлює взаємозв'язок між щастям і християнським вченням; аналізує логічну послідовність останніх п'яти Заповідей; ставиться до гордині як до руйнівної сили людини; намагається боротися з власним егоїзмом, байдужістю до інших; розуміє, що кожна людина може стати щасливою; виявляє духовно-моральні якості новозавітних Заповідей в собі та інших.</p> <p>Ставлення:</p>	<p>Блаженства праведного життя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Радійте та веселіться, нагорода бо ваша велика на небесах!» (Мт. 5:12).</i></p> <p>Духовно-моральні засади Заповідей блаженства (<i>«Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть»</i>). <i>«Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога»</i>. <i>«Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть»</i>. <i>«Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне»</i>. <i>«Блаженні ви, як ганьбити та гнати вас будуть, і будуть облудно на вас наговорювати всяке слово лихе ради Мене. Радійте та веселіться, нагорода бо ваша велика на небесах! Бо так гнали й пророків, що були перед вами» (Мт. 5:1-48, Лк. 6:20-23).</i></p> <p>Важливість бути чуйним і милостивим до інших. Сердечність як важлива засада моральної досконалості. Миротворення як спонукання інших до миролюбивого життя.</p>	<p>Презентація: «Яких моральних якостей, поданих в Заповідях блаженства, бракує вашим одноліткам (однокурсникам)?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Царство Боже, духовність, милосердя, чистота серця, миротворення, терпіння, переслідування за Божу правду, християнська жертвовність.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкриття значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи легко бути миротворцем/миротворицею? Як можна бути щасливим/щасливою у часи випробувань та лихоліття? Чи слід бути милосердним/милосердною до кожної людини?</p>
--	--	---

<p>відчуває особисту відповідальність за життя, дане Богом для щастя; пояснює, що бути щасливим не складно, якщо знаєш і живеш за законами моралі; аргументовано доводить, що Заповіді блаженства закликають кожного морально розвиватися; визначає шляхи до щастя своєї родини; ставиться з повагою до кожної людини як до Божого творіння, що заслуговує щастя; збагачує власний досвід християнського життя зверненням до прикладів взірців віри; прагне навчати інших людей християнським законам моралі та щастя.</p>	<p>Правдолюбство як висока моральна чеснота. Терпіння у моральному вдосконаленні. Найбільш досконалі форми любові в останніх п'яти Заповідях блаженства. Восьма і дев'ята Заповіді про зло у світі.Непохитність і витривалість.</p> <p>Милосердя, сердечність, миротворення, правдолюбство, терпіння в українській усній народній творчості, історії, культурі.</p> <p>Краса морального життя національних героїв українського народу.</p>	<p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проект: «Зобразити доступним для вас способом одну з останніх п'яти Заповідей блаженства та пояснити, як вона проявляється в твоєму житті, житті твоїх близьких, знайомих». Діаграма «Кола Венна». Порівняти п'яту й шосту, шосту й сьому, п'яту й сьому Заповіді блаженства. Робота в парах. Скласти пам'ятку «Що заважає щастю людини». Проект: «Видатні миротворці України і світу». Повідомлення: «Найулюбленіші діла милосердя моєї родини». Робота в групах. Зробити асоціативний куц (кластер) до понять «милосердя», «миротворення».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
---	---	---

РОЗДІЛ ІV. ЖИТТЯ ІСУСА ХРИСТА – ПРИКЛАД ЛЮБОВІ Й МИЛОСЕРДЯ ДО ЛЮДИНИ (5 годин)

<p>Базові знання: <i>моральна чистота дитини, право дитини на християнський моральний вибір, моральна відповідальність дорослих.</i></p> <p>Основні вміння: знає про ставлення Ісуса до дітей; розуміє Ісусову Заповідь батькам навчати дітей християнській мудрості;</p>	<p>Ісус і діти</p> <p>Золотий вірш: <i>«Пустіть дітей, щоб до Мене приходили, і не забороняйте їм, бо таких – Царство Боже. По правді кажу вам: хто Божого Царства не прийме, як дитя, той у нього не ввійде!» (Лк. 18: 16-17).</i></p> <p>Ставлення Ісуса до дітей.</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>моральна чистота дитини, право дитини на християнський моральний вибір, моральна відповідальність дорослих.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p>
---	---	--

<p>усвідомлює важливість дитинства в житті людини;</p> <p>пояснює, що вивчення християнської етики є виконанням настанови Ісуса Христа дітям приходити до Нього;</p> <p>усвідомлює настанову Христа дорослим зберігати свою внутрішню чистоту;</p> <p>розуміє важливість спілкування та розвитку стосунків дитини з Богом.</p> <p>Ставлення: ділиться власним досвідом стосунків із Богом;</p> <p>розуміє, що місія батьків – прищеплювати дітям християнські цінності;</p> <p>усвідомлює, що знайомство з християнськими цінностями необхідно для дитинства;</p> <p>аналізує висловлювання відомих особистостей про важливість дитинства у житті людини;</p> <p>збагачує особистий досвід моральними порадами української усної народної творчості.</p>	<p>«Не заважайте дітям приходити до Мене».</p> <p>Євангельська історія про Ісуса і дітей (<i>Лк. 18:15-17; Мт. 19:13-15; Мр. 10:13-16</i>).</p> <p>Повеління Христа батькам прищеплювати дітям духовно-моральні цінності.</p> <p>Відмінність між дорослими й дітьми в сприйнятті Ісуса.</p> <p>Право дітей на вибір дороги добра.</p> <p>Слова «Станьте такими, як діти» – настанова Ісуса Христа дорослим про обов'язок зберігати свою внутрішню чистоту.</p> <p>Тема дитинства в українському та світовому мистецтві.</p> <p>Українська усна народна творчість про дитинство.</p>	<p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи мають діти право на вибір власного життєвого шляху? Чи діти для Ісуса Христа важливіші за дорослих? Чи є актуальним сьогодні дозволяти дітям приходити до Ісуса Христа? Чому дітей вважають Божим благословенням?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проект: «Як можна зростати і водночас зберігати дитячу довіру до Божого Слова?». Повідомлення: «Чому Бог визнає цінність дітей?». Робота в групах. Поміркувати над питаннями: «Чому Ісус Христос хотів, щоб усі люди були схожими на дітей?»; «Що чекає на суспільство, у якому діти не приходять до Христа?»; «Виходячи зі свого досвіду вивчення основ християнської етики, як би ви пояснили дорослим користь від цього предмету для молодого покоління українців і українок»; «Які християнські моральні цінності формуються у дітей на уроках християнської етики?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
---	---	---

Базові знання: *правда, моральне вчення, Божя мудрість, «грунт серця», притча про сіяча.*

Основні вміння:

усвідомлює відмінність між людською й Божою мудрістю;

розуміє важливість морального вчення Ісуса Христа;

аналізує різні умови й способи чути та розуміти Слово Боже;

розуміє значення словосполучень «щире серце», «кам'яне серце», «чуйне серце», «відкрите серце», «легковажне серце» тощо;

пояснює, що будь-яке слово має наслідки;

розуміє, що прийняття Слова Божого дає фундамент праведного життя.

Ставлення:

аргументовано доводить здатність людини долати перешкоди на шляху до християнського вдосконалення;

виховує в собі потребу жити за моральними настановами Христа;

керується християнськими моральними цінностями як дороговказами у власному житті;

Чуймо та розуміймо Ісуса Христа

Золотий вірш: *«Хто слухає Моє слово й у Того вірує, Хто послав Мене, – живе життям вічним» (Ів. 5:24).*

Навчання християнській моралі як важлива справа людини.

Прийняття морального вчення Ісуса Христа.

Уміння почути й прийняти Слово Боже.

Євангельська притча про сіяча (Лк. 8:5-15).

Духовно-моральний зміст притчі про сіяча.

Серце людини як ґрунт для посівів Божого Слова.

Різне сприйняття вчення Ісуса Христа в суспільстві.

Ідеї притчі про сіяча в освіті та вихованні дітей.

Притча про сіяча в українському та світовому мистецтві.

Пошуково-підготовчі завдання

(аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *правда, моральне вчення, Божя мудрість, «грунт серця», притча про сіяча.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

Розкриття значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання

(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)

Прочитати та проаналізувати вступний текст.

Прочитати й обговорити біблійну історію.

Прочитати й обговорити дидактичний текст.

Інтерактивно-дискусійні завдання

(розв'язання проблемних ситуацій, завдань)

Про що йдеться у прислів'ї «Що посієш, те й пожнеш»? Чи згодні ви з цим твердженням?

Якої сфери життєдіяльності людини стосується вислів «Сіяти розумне, добре, вічне»? Як це зрозуміти?

Яка доля суспільства, що порушує та ігнорує моральне вчення Христа?

Що заважає людині бути родючим ґрунтом для Христових зерен?

Творчі рефлексивно-проектні завдання
(індивідуальні, парні, групові)
(інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

<p>навчає християнським цінностям друзів, однолітків, родину.</p> <p>Базові знання: визнання провини, прощення, пробачення, примирення, образи, сором, помста, прощення ворогів, покарання, мир у стосунках, притча про блудного сина (притча про милосердного батька).</p> <p>Основні уміння: розкриває сутність християнського прощення; вміє навести приклади Господнього прощення; пояснює причини провини та необхідність покаяння; встановлює взаємозв'язок між проханням пробачити та прощенням; розуміє моральний зміст слів Господньої молитви щодо «провин наших»;</p>	<p>Християнські основи прощення</p> <p>Золотий вірш: <i>«Прощайте іншим, то й вам проститься» (Лк. 6:37).</i> Уміння прощати – важлива якість людини й християнина. Прохання пробачити – умова прощення. Приклад Господнього прощення. Моральні закони прощення в молитві «Отче наш». Прощення ближнього – шлях до прощення Господнього. Прощення людей з недружньою поведінкою. Чому важливо навчитися просити пробачення в інших людей. Євангельська притча про блудного сина (про милосердного батька) <i>(Лк. 15:11-32).</i></p>	<p>Робота в групах. Скласти перелік життєвих кроків, щоб стати людиною, яка чує та береже в доброму серці моральні істини Біблії. Проекти: «Підготувати за притчею про сіяча повідомлення про її моральний зміст, малюнок, презентацію тощо»; «Пояснити моральну поведінку людей з різними серцями – «чуйним серцем», «кам'яним серцем», «закритим серцем», «легковажним серцем» тощо».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання: (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: визнання провини, прощення, пробачення, примирення, образи, сором, помста, прощення ворогів, покарання, мир у стосунках, притча про блудного сина (притча про милосердного батька). Проаналізувати хмаринку з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання і аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p>
---	---	--

<p>може проаналізувати моральні прорахунки в поведінці діючих осіб притчі про блудного сина та назвати єдиний шлях їх виправлення; пояснює значення словосполучень «прощати сімдесят разів по сім», «виправляти помилки»; намагається боротися з власним егоїзмом, байдужістю до інших.</p> <p>Ставлення: відчуває особисту відповідальність за моральні взаємини одне з одним; визначає шляхи вдосконалення моральної поведінки членів своєї родини; ставиться з повагою до кожної людини як до Божого творіння; прагне навчити інших людей моральній поведінці; наводить приклади історій (з мистецтва, життя) людей, які просили прощення.</p> <p>Базові знання: <i>плата за гріх, жертва, самопожертва, страждання, подвиг, «нести хрест», «важкий хрест», Страсний тиждень.</i></p> <p>Основні вміння: досліджує за посиланням євангельські тексти, пов'язані з жертвністю</p>	<p>Духовно-моральний зміст притчі про блудного сина. Як прощення облагороджує та рятує. Прощення загоює моральні рани, лікує тіло.</p> <p>Тема прощення в українській усній народній творчості, українському та світовому мистецтві.</p> <p>Жертвність Спасителя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Бо й Христос один раз постраждав був за наші гріхи, щоб привести нас до Бога, Праведний за несправедних, хоч умертвлений тілом, але Духом оживлений» (1 Пт. 3:18).</i></p> <p>Ісус Христос постраждав за нас.</p>	<p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи згодні ви з таким твердженням, що прощати треба «сімдесят разів по сім», чи не забагато? Чи дійсно так важливо прощати того, хто образив, та самому просити пробачення? Кому швидше треба пробачити образи – нашим друзям або тим, хто не є нашими друзями?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проект: «Чому важливо навчитися просити пробачення в інших людей?» Творче завдання. Підготувати інсценізацію/ пантоміму/читання в ролях притчі про блудного сина. Вертикальний асоціативний куц до слова «простити».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>плата за гріх, жертва, самопожертва, страждання, подвиг, «нести хрест», «важкий хрест», Страсний тиждень.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.</p>
---	--	--

<p>Спасителя; аналізує високу ціну жертви Ісуса Христа; розуміє моральний зміст Господньої жертви; може проаналізувати моральну поведінку діючих осіб із оточення Ісуса Христа під час випробування в останні дні; знає, яка аморальна поведінка оточуючих людей привела до смерті Спасителя.</p> <p>Ставлення: доводить про вселюдський характер подвигу Ісуса Христа, спираючись на текст Євангелія; усвідомлює необхідність уникнення аморальних вчинків; розуміє, що жертва Ісуса – найвища плата за порушення моральних законів людством.</p>	<p>Останні дні життя Ісуса Христа.</p> <p>Євангельські історії про події Страсного тижня (<i>Мт. 26-27; Мр. 14-15; Лк. 22-23; Ів. 18-19</i>).</p> <p>Хресний шлях Ісуса Христа. Моральний зміст Голгофської жертви. Жертовність Ісуса Христа у відстоюванні вищих духовно-моральних цінностей.</p> <p>Відображення страждань Ісуса Христа в українському та світовому живописі.</p>	<p>Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкриття значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Порівняти вчинки Юди Іскаріота та апостола Петра, пов'язані зі зрадою Ісуса Христа. Поведінка розбійників на хрестах – дві позиції людства щодо Спасителя? Чи обов'язково було помирати Ісусу Христу? Чи боявся Ісус Христос помирати?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проекти: «Віа Долороза – дев'ять із чотирнадцяти зупинок Хресного шляху Христа»; «Сім слів Спасителя на хресті»; «Страждання Ісуса Христа у світовому живописі». Повідомлення: «Чому Господь молився в Гетсиманському саду?».</p>
---	---	---

<p>Базові знання: <i>перемога над смертю, Пасхальна радість, Воскресіння Христове, Пасха, Великдень, традиції Великодня.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє значення Воскресіння як повернення до цінностей любові, добра; усвідомлює значення Пасхи для долі людства; аналізує духовно-моральну сутність свята Пасхи; розповідає про сімейні традиції, пов'язані з Великоднем.</p> <p>Ставлення: розуміє сутність Воскресіння Христового як повернення до високоморального життя;</p>	<p>Воскресіння – радість перемоги</p> <p>Золотий вірш: <i>«Чого ви шукаєте Живого серед мертвих? Нема його тут, бо воскрес!» (Лк. 24:5-6).</i></p> <p>Назви свята Пасхи. Пасха – найбільше свято в житті християнина.</p> <p>Євангельська історія про Воскресіння Ісуса Христа (Лк. 24:1-49). Духовно-моральна сутність свята Пасхи. Пасха – торжество християнської моралі.</p> <p>Значення Пасхи для долі людства. Пасха у висловлюваннях видатних людей та українській усній народній творчості. Національні та сімейні пасхальні традиції.</p>	<p>Презентація: «Якою була реакція різних людей на страждання Ісуса Христа?».</p> <p>Робота в групах. Опрацювати питання: «Що може найкраще сприяти моральному розвитку людини (виховання, покарання, похвала, страждання тощо)?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>перемога над смертю, Пасхальна радість, Воскресіння Христове, Пасха, Великдень, традиції Великодня.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкриття значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Дискусія скептиків і прибічників Воскресіння: чи дійсно воскрес Христос? Яким би був світ, якби не воскрес Христос?</p>
---	--	--

повідомляє іншим про необхідність збереження українських національних традицій щодо святкування Великодня.

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Повідомлення: «Як ви розумієте пасхальний вислів: «Христос смертю смерть подолав і тим, що в гробах, життя дарував»?»; «Чому Великдень – радісне Свято?».

Робота в групах: «Як люди вітають одне одного на Пасху? Чому?»; «Що означає Воскресіння Ісуса Христа для долі людства?»; «Що Христове Воскресіння означає для кожного з нас і для вас особисто?»; «Значення Пасхи для торжества християнської моралі».

Інтерв'ю: «Що означає для вас Воскресіння Ісуса Христа?».

Презентації: «Події, пов'язані з Воскресінням Ісуса Христа»; «Відзначення Пасхи у моїй родині»; «Чому воскреслий Ісус Христос найперше з'явився Марії Магдалині».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Здійснити разом із батьками чи друзями віртуальну подорож до одного з українських музеїв писанкарства; обмінятись враженнями від екскурсії.

6 КЛАС
ПРИТЧІ ІСУСА ХРИСТА(17 годин)

РОЗДІЛ І. НОВИЙ ЗАВІТ – ДЖЕРЕЛО ХРИСТІЯНСЬКОЇ МОРАЛІ (4 години)		
Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання: <i>Новий Завіт, Євангеліє, Добра Новина, Автор Євангелія, євангеліст, структура Нового Завіту, розділ Євангелія, вірш Євангелія, апостол, учень Ісуса Христа, послання апостолів.</i></p> <p>Основні вміння: розповідає про Автора Євангелія – Ісуса Христа; називає імена євангелістів, наводить базову інформацію про кожного з них та знаходить їхні Євангелія в тексті Нового Завіту; диференціює розділ і вірш Євангелія; аргументовано розрізняє Євангеліє та Послання апостолів; розрізняє звичайну книгу та Новий Завіт; наводить приклади морального вчення Євангелія для людини, сім'ї, суспільства.</p> <p>Ставлення: знає імена євангелістів та базові відомості про кожного з них;</p>	<p>Євангеліє – Добра Новина про духовність і моральність людини</p> <p>Золотий вірш: <i>«Усе Писання Богом натхненне і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божя людина була досконала, до всякого доброго діла готова» (2 Тим. 3:16-17).</i></p> <p>Що таке Новий Завіт? Новий Завіт – християнське вчення про духовність і моральність людини. Короткі відомості про моральні цінності євангелістів (Матвій, Марко, Лука та Іван). Структура Нового Завіту. Зміст Євангелій. Як працювати з текстами Євангелій. Як знайти вірш у Новому Завіті. Користь від читання Євангелія для духовно-морального розвитку людини. Поняття притчі як короткого твору морального змісту. Чому Ісус Христос навчав притчами? Хто слухав притчі Ісуса Христа?</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>Новий Завіт, Євангеліє, Добра Новина, Автор Євангелія, євангеліст, структура Нового Завіту, розділ Євангелія, вірш Євангелія, апостол, учень Ісуса Христа, послання апостолів.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чому в Новому Завіті не одне, а чотири Євангелія? Чому до написання Євангелій були залучені прості люди, а не книжники, релігійні діячі?</p>

<p>аргументовано доводить, що Новий Завіт є важливою моральною основою людського життя; пояснює, що Новий Завіт варто регулярно читати й вивчати; ділиться своїм досвідом, думками та почуттями про моральні цінності Нового Завіту.</p> <p>Базові знання: <i>моральна цінність, віра – основа моралі, духовне життя, моральне життя, моральний авторитет, притча про багатія.</i></p> <p>Основні вміння:</p>	<p>Духовне й моральне значення євангельських притч. Відомі люди України та світу про потужний моральний потенціал Євангелія в їхньому житті.</p> <p>Життя людини – шлях до моральної досконалості</p> <p>Золотий вірш: <i>«Шукайте ж найперш Царства Божого й правди Його, а все це вам додасться» (Мт. 6:33).</i></p> <p>Життя як важливий дар Божий.</p>	<p>Чому Сам Ісус Христос не написав Євангелія, а доручив зробити це учням і послідовникам?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)</p> <p>Інтерв'ю: «Хто у вашій сім'ї і родині читає Новий Завіт (іноді, часто, кожний день)?»; «Ваша улюблена євангельська історія. Чому саме вона подобається?».</p> <p>Презентації: «Значення Євангелія в житті відомих людей України та світу»; «Учені, культурні діячі України, світу, які високо цінували Євангеліє».</p> <p>Робота в парах. Завдання: «Яка різниця між Євангелієм і звичайною книжкою?»; «Якими особливими якостями, на вашу думку, вирізнялися євангелісти?»; «Чому у Новому Завіті, крім Євангелій, уміщено ще послання деяких апостолів?».</p> <p>Проект: «Що відбудеться з людиною, якщо вона буде читати Євангеліє щодня? Скласти поради щодо регулярності читання Євангелія».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)</p> <p>Розкрити значення понять: <i>моральна цінність, віра – основа моралі, духовне життя, моральне життя, моральний авторитет, притча про багатія.</i></p>
--	--	---

<p>розуміє значення життя як шлях до моральної досконалості; пояснює моральний зміст притчі про багатія; формулює власні моральні цінності та свого найближчого оточення; наводить приклади поведінки вітчизняних моральних авторитетів минулого й сьогодення.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що кожен вибір людини залежить від її моральних цінностей; пояснює, що віра – це моральна основа життя людини; наводить приклади важливості християнської моралі, у тому числі – у власному житті та своїх близьких; аналізує висловлювання відомих особистостей про значення духовності й моралі в житті людини.</p>	<p>Життя як шлях до духовної та моральної досконалості. Духовне й моральне зростання – один із важливих сенсів життя для людини. Як прожити високоморальне життя? Аморальна поведінка – шлях до руйнування моральних основ особистості.</p> <p>Євангельська притча про багатія – історія змарнованого життя (<i>Лк. 12:15-21</i>).</p> <p>Духовно-моральний зміст притчі про багатія. Відповідальність людини за своє життя.</p> <p>Приклади життя людей – моральних авторитетів нашої Держави минулого й сьогодення.</p>	<p>Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чому одні люди цінують своє життя, а інші марнують? Чи можна прожити повноцінне життя, не дбаючи про власну моральність? Чи можна стверджувати, що всяка багата людина аморальна, а бідна завжди – взірець моралі?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Робота в парах. Завдання: «Порадити багатію з притчі, як виправити своє життя». Презентація: «Приклади життя людей – моральних авторитетів Української держави минулого й сьогодення». Повідомлення: «Перспектива мого найближчого морального зростання».</p>
--	--	---

<p>Базові знання: <i>духовна основа, моральна основа, моральне випробування, моральне життя, притча про дім на камені.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє важливість правильного морального вибору; аналізує моральний зміст притчі про дім на камені; усвідомлює, що духовність і мораль – надійна основа людського життя; висловлює переконання, що правильний моральний вибір дозволяє гідно пройти життєві випробування; наводить приклади людей, які будували своє життя на християнських моральних цінностях.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що моральний вибір людини залежить від її переконань; ділиться власним досвідом та своїх близьких про моральні цінності як опору для подолання життєвих труднощів;</p>	<p>Правильна основа життя</p> <p>Золотий вірш: <i>«Отож, кожен, хто слухає цих Моїх слів і виконує їх, подібний до чоловіка розумного, що свій дім збудував на камені» (Мт. 7:24).</i></p> <p>Цінності як основа життя людини. Моральний вибір – це право чи обов'язок. Вибір духовних і моральних цінностей у житті. Духовність і моральність – надійна основа людського життя.</p> <p>Євангельська притча про дім на камені (<i>Лк. 6:47-49</i>). Духовно-моральний зміст притчі про дім на камені.</p> <p>Правильний моральний вибір дозволяє гідно пройти життєві випробування. Необхідність вдумливого ставлення до свого життя. Приклади життя людей, які будували своє життя на християнських моральних цінностях, та тих, хто жив без них.</p>	<p>Інтерв'ю: «Поради близьких щодо якостей, над якими вам необхідно працювати для морального зростання у майбутньому».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>духовна основа, моральна основа, моральне випробування, моральне життя, притча про дім на камені.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами, Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Що спонукає людину до морального вибору – переконання, пояснення чи примус? Чи завжди «дім на піску» – це прояв аморальної поведінки? «Дім на камені» – це прояв духовності та моралі? Чи обов'язково життєві випробування є необхідною умовою для духовного й морального зростання?</p>
---	---	---

<p>наводить і аналізує приклади людей, які будували своє життя на духовно-моральних цінностях.</p>		<p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Інтерв'ю (можливо відео): «Який важливий моральний вибір у своєму житті робили ваші знайомі? Чому вони зробили саме такий вибір? Які були інші варіанти вибору?» Робота в парах. Завдання: «Подати й обґрунтувати декілька моральних цінностей як основи людського життя», «Порівняти моральні цінності людей, які «побудували дім на камені й на піску». Розповідь/презентація про важливість морального вибору. Проект: «Відомі українці, які «будували дім на камені».</p>
<p>Базові знання: цінність, матеріальні цінності, моральні цінності, загальнолюдські цінності, духовні цінності, притча про скарб і перлину.</p> <p>Основні вміння: усвідомлює поняття «цінність»; розуміє значення у житті людини духовних, моральних та матеріальних цінностей і різницю між ними; усвідомлює, чим важливі для людини й суспільства духовні, моральні та матеріальні цінності;</p>	<p>Духовні, моральні та матеріальні цінності в житті людини</p> <p>Золотий вірш: <i>«Шукайте найперше Царства Божого і правди його, а все це додасться вам» (Мт. 6:33).</i></p> <p>Цінності як основа життя людини. Види цінностей. Важливість духовних, моральних і матеріальних цінностей. Визначальний характер духовних цінностей. Моральні цінності – основи</p>	<p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: цінність, матеріальні цінності, моральні цінності, загальнолюдські цінності, духовні цінності, притча про скарб і перлину. Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання</p>

<p>розуміє, як досягаються та зберігаються в людині, сім'ї та суспільстві духовні, моральні та матеріальні цінності; робить правильний вибір на користь духовних і моральних цінностей; аргументовано визначає свої духовні та моральні ідеали; доводить обмеженість ролі матеріальних цінностей.</p> <p>Ставлення: визначає пріоритет духовних і моральних цінностей у житті людини; називає приклади людей, які є носіями духовних, моральних і матеріальних цінностей; висловлює свою думку щодо духовних і моральних авторитетів у суспільстві; аналізує власні моральні цінності та цінності своїх близьких.</p>	<p>міжлюдських взаємин. Помірність у матеріальних цінностях. Матеріальні цінності: гроші, речі. Моральні (загальнолюдські) цінності: добро, краса, справедливість, обов'язок, гідність, милосердя, любов, честь, дружба, сумління, вірність, патріотизм, честь, ввічливість, працьовитість, правдивість, гідність, чесність, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей тощо. Духовні цінності – основа моральних цінностей.</p> <p>Євангельська притча про скарб і перлину (<i>Мт. 13:44-45</i>). Духовно-моральний зміст притчі про скарб і перлину. Царство Небесне як найвища цінність людини.</p> <p>Відповідальність людини за правильний вибір цінностей у своєму житті. Воїни й волонтери – сучасні національні моральні авторитети.</p>	<p>(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи відрізняються моральні цінності чоловіків і жінок? Чи можна сказати, що є кращі й гірші цінності? Що станеться з людиною, яка всю увагу зосереджує на матеріальних цінностях?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Інтерв'ю: «Головні цінності мого життя» (у своїх знайомих і близьких людей). Презентації: «Духовні й моральні авторитети сьогодення»; «Захисники Вітчизни й волонтери як сучасні моральні ідеали»; «Як ви розвиваєте в собі духовні, моральні й матеріальні цінності?». Робота в групах. Поміркувати, які моральні цінності закладені в цих прислів'ях та висловах: Хто не працює, той не їсть. Шануй батька свого й матір свою – і щаститиме тобі, і довголітнім ти будеш на землі. Хто рано встає, тому Бог дає. Не біжи за двома зайцями, бо жодного не впіймаєш. Що більше віддаєш, то більше маєш.</p>
---	---	--

		<p>Той сміливість має, хто слабших захищає. Слово – не стріла, а глибоко ранить. У хорошій компанії розуму набираєш, а в поганій і свій загубиш. Повідомлення: «Які у вас є духовні та моральні авторитети?». Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
РОЗДІЛ II. СЛОВО БОЖЕ ВИХОВУЄ НАС (5 годин)		
<p>Базові знання: <i>гордість, зарозумілість, тихатість, скромність, смирення, покаєння, фарисей, фарисейство, праведник, притча про митаря та фарисея.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє моральну сутність гордині, гордості і смирення; аналізує поведінку митаря та фарисея з позиції моралі; розкриває моральні уроки притчі про митаря та фарисея; наводить приклади вияву гордині й смирення в дійових осіб притчі; відчуває потребу бути скромним; розуміє важливість скромності в справі морального розвитку.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що смирення – важлива чеснота, яка сприяє духовно-моральному розвитку;</p>	<p>Гординя і смирення</p> <p>Золоті вірші: «<i>Боже, змилуйся наді мною грішним!</i>» (Лк. 18:12), «<i>Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать</i>» (1 Пт. 5:5).</p> <p>Моральна сутність гордині, гордості і смирення. Небезпека гордині та важливість смирення й скромності. Хто такі митарі й фарисеї, їхні моральні характеристики.</p> <p>Євангельська притча про митаря та фарисея (Лк. 18:10-14). Духовно-моральні уроки притчі: смирення митаря, фарисейство. Найкоротший шлях до Бога лежить через покаєння та смирення. Як стати смиренним/смиренною.</p> <p>Коли відчуваєш гордість за свою державу.</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>гордість, зарозумілість, тихатість, скромність, смирення, покаєння, фарисей, фарисейство, праведник, притча про митаря та фарисея.</i> Проаналізувати хмаринку з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської притчі) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну притчу. Прочитати й обговорити повчальне оповідання.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чи може досягти успіху в сучасному суспільстві скромна людина?</p>

<p>пояснює, що гордіня є причиною аморальної поведінки; ділиться своїми роздумами, що прохання про прощення – один зі шляхів до моральної досконалості.</p> <p>Базові знання: <i>земні випробування, терпіння, справедливість, винагорода праведним, покарання аморальності, відплата, притча про багатія та Лазаря.</i></p> <p>Основні вміння: знає моральну сутність понять «терпіння» й «справедливість»; пояснює моральний зміст притчі про багатія та Лазаря;</p>	<p>Українська усна народна творчість про гордіню і смирення.</p> <p>Терпіння й справедливість</p> <p>Золоті вірші: <i>«Терпінням вашим вічне життя собі здобудете» (Лк. 21:19), «Справедливість підносить народ угору» (Прип. 14:34).</i></p> <p>Моральна сутність терпіння й справедливості. Терпіння у земних стражданнях.</p>	<p>Коли людина просить пробачення – це слабкість чи сила? Коли ми любимо свою Батьківщину – це гордість чи гордіня?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Сенкани про митаря й фарисея. Інтерв'ю: «Що для вас означає смирення?». Проекти: «Гордість нашої школи (села, міста, області)»; «Чим ми можемо гордитися в нашій Батьківщині?». Повідомлення: «Що ви відчуваєте, коли переглядаєте у мережі «Інтернет» відео нагородження наших українських воїнів, спортсменів, науковців, громадських і культурних діячів тощо?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Відвідати місцевий краєзнавчий музей, дізнатися, чим і ким славиться ваше місто (село).</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>земні випробування, терпіння, справедливість, винагорода праведним, покарання аморальності, відплата, притча про багатія та Лазаря.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш.</p>
--	--	---

<p>розрізняє спосіб життя багатія та Лазаря; розкриває головний моральний урок притчі; наводить приклади вияву гордині й справедливості; відчуває потребу бути терплячим у випробуваннях; розуміє важливість терпіння й справедливості в справі морального розвитку.</p> <p>Ставлення: розрізняє вияви терпіння й нетерплячості, справедливості та несправедливості; виявляє терпіння й справедливість у повсякденному житті; усвідомлює необхідність справедливості в житті; прагне бути небайдужим до потреб нужденних.</p>	<p>Земні випробування як шлях до моральної досконалості. Євангельська притча про багатія та Лазаря (<i>Лк. 16:19-31</i>). Духовно-моральний зміст притчі про багатія та Лазаря. У чому проявилась моральність Лазаря? Як проявлялась аморальність багатія? Терплячий/терпляча завжди отримує нагороду. Аморальність завжди буває покарана. Небайдужість до нужденних – високий прояв моральності. Чи можна жити по справедливості?</p> <p>Терпіння й справедливість в українській та світовій усній народній творчості.</p>	<p>Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити притчу. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань) Чи бідність – це завжди благо? Хто більш моральна людина – бідна або багата? Якби Лазар раптом розбагатів, а багатій став жебраком, чи запросив би Лазар багатія за стіл?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Творче завдання. Підготувати розповідь притчі від імені Лазаря з поясненнями, чому він терпів страждання. Підготувати розповідь притчі від імені багатія з поясненнями, чому він не запрошував Лазаря за стіл. Повідомлення: «Приклади терпіння у вашому житті та житті близьких»; «Терпляча й справедлива людина завжди отримує винагороду». Презентація: «Притча про багатія та Лазаря в українському та світовому живописі». Діаграма «Кола Венна»: порівняти євангельську притчу про багатія та Лазаря й притчу про багатія.</p>
---	--	---

<p>Базові знання: <i>учинок, добрі вчинки, погані вчинки, відповідальність, доля, неправдива інформація, фейк, дезінформація, притча про пшеницю та кукіль.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє моральний зміст притчі про пшеницю та кукіль, значення символів у притчі; знає наслідки добрих і поганих учинків; вчиться розрізняти правдиву інформацію і неправдиву; розрізняє поняття «фейк», «дезінформація»; «медіаграмотність»; наводить приклади негативного впливу фейків на поведінку конкретної людини.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить актуальність моральних уроків притчі про пшеницю та кукіль у наш час; пояснює, як співіснують добрі і злі справи; пояснює, чому важливо знати правду й жити в ній;</p>	<p>Уміння розрізнити добрі й погані вчинки</p> <p>Золотий вірш: <i>«Ухиляйся від зла і твори добро, і житимеш довіку» (Пс. 36:27).</i> Сутність добрих і поганих учинків.</p> <p>Євангельська притча про пшеницю та кукіль (<i>Мт. 13:24-30, 36-39</i>). Духовно-моральний зміст притчі про пшеницю та кукіль. Як пшениця виживає серед коколя. Чому завжди варто бути готовим до відповідальності за свої учинки? Відображення вчинків людини на її долі.</p> <p>Фейк, дезінформація, медіаграмотність. Українська народна мудрість про добрі й погані вчинки.</p>	<p>Інтерв'ю: «Як військові/волонтери/капелани розуміють поняття «терпіння» й «справедливість» та як, на їхню думку, ці якості проявляються в часи складних випробувань?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>учинок, добрі вчинки, погані вчинки, відповідальність, неправдива інформація, фейк, дезінформація, притча про пшеницю та кукіль.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити притчу. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Обман во благо – це прояв добрих учинків? Чи можна ділити людей на дві групи – людей, схожих на пшеницю та на кукіль? Чи може бути щось добре у фейках?</p>
---	--	---

наводить та аналізує приклади неправдивої інформації з мережі «Інтернет» й вітчизняного медіапростору.

Базові знання: працелюбність, фізична, розумова й духовна праця, «споріднена (сродна)» праця, лінощі, заздрощі, відповідальність за результати праці, винагорода за працю, притча про робітників у винограднику.

Основні вміння:
розуміє важливість праці в житті людини;
знає різницю між фізичною, розумовою й духовною працею;

Працелюбність і винагорода за працю

Золоті вірші: «Не працюйте тільки про людське око, немов чоловіковгодники, а як раби Христові, чиніть від душі волю Божу» (Еф. 6:6).
«Як хто працювати не хоче, нехай той не їсть!» (2 Сол. 3:10).

Важливість праці в житті людини.
Види праці: фізична, розумова, духовна.
Кожна праця почесна.

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Інтерв'ю: «Як ваші батьки/знайомі розуміють притчу про пшеницю та кукіль?»;

«Як ви вважаєте, чи допомагає людині в житті відповідальність за свої слова та вчинки?».

Проект: «Яких людей можна порівняти з пшеницею? Яких – із куколем (бур'яном)?».

Повідомлення: «Як моральні уроки притчі про пшеницю та кукіль можуть допомогти мені у житті?».

Робота в парах (групах). Знайти українські прислів'я або прислів'я інших народів, у яких простежується головна думка притчі про пшеницю та кукіль, дати їх тлумачення.

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: працелюбність, фізична, розумова й духовна праця, «споріднена (сродна)» праця, лінощі, заздрощі, відповідальність за результати праці, винагорода за працю, притча про робітників у винограднику.

Проаналізувати хмаринки слів з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.
Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

<p>знає, що таке праця «до душі» або «споріднена (сродна)» праця, яка відповідає здібностям людини; уміє розпізнати працьовиту й ліниву людину; може тлумачити духовно-моральний зміст притчі про робітників у винограднику; розуміє духовно-моральну сутність винагорода за працю; усвідомлює, що людина несе відповідальність за результати своєї праці перед Богом, людьми та суспільством; наводить приклади відповідального й безвідповідального ставлення до праці, правильних і неправильних мотивів до праці.</p> <p>Ставлення: усвідомлює, що праця – джерело благополуччя й розвитку; намагається кожну працю виконувати старанно, як для Творця; шанує працю інших людей.</p>	<p>Формування характеру, чеснот людини в праці. Що заважає людині добре працювати: лінощі, заздрість, безвідповідальність тощо.</p> <p>Євангельська притча про робітників у винограднику (<i>Мт. 20:1-16</i>). Духовно-моральний зміст притчі про робітників у винограднику. Винагорода за працю. Безвідплатна праця заради добра ближнього.</p> <p>Праця заради щастя Батьківщини. Українська усна народна творчість про працелюбність та її винагороду.</p>	<p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської притчі) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити євангельську притчу. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Яка праця важливіша: фізична, розумова чи духовна? Чи кожну працю можуть виконувати однаково чоловіки й жінки? Чи потрібно працювати людині, яка має багато грошей? Чи погоджуєтесь ви з твердженням «Хто працювати не хоче, нехай той не їсть»? (<i>2 Сол. 3:10</i>). Чи варто працівникові старанно виконувати роботу, якщо його ніхто не контролює?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проект. Прочитати висловлювання Григорія Сковороди про «сродную» працю з його книги «Буквар світу» і запитати в близьких, хто з них виконує «сродную» працю, поділитися своїми враженнями. Презентації: «Різноманіття професій, пов'язаних з фізичною та розумовою працею»; «Праця в Божому винограднику (діла милосердя)».</p>
--	---	---

<p>Базові знання: <i>талант, «таланти серця», «закопаний талант», «прихований талант», відповідальність перед Богом за таланти, притча про таланти.</i></p> <p>Основні вміння: знає сутність понять «здібність» і «талант»; аналізує особливості «талантів серця» (любов, привітність, чуйність, співчутливість тощо); розуміє духовно-моральний зміст притчі про таланти; вміє формулювати головний урок притчі – необхідність розвивати свої таланти; аналізує вчинки персонажів, які примножили таланти;</p>	<p>Плекаймо свої таланти</p> <p>Золотий вірш: <i>«Усяке добре давання та дар досконалий походить згори від Отця світл» (Як. 1:17).</i></p> <p>Талант як дар (подарунок) для людини від Бога. Приклади талантів. Особливість «талантів серця».</p> <p>Євангельська притча про таланти (<i>Мт. 25:14-29</i>). Духовно-моральний зміст притчі про таланти. Чим відрізняються «закопані» та «приховані» таланти? Цінність притчі для розвитку та самовдосконалення людини з дитинства.</p>	<p>Інтерв'ю: «Порадьте, що робити людині, яка не отримала платню за свою працю?», «Що таке хабар?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Тематична екскурсія на місцеве підприємство (дізнатися, як на цьому підприємстві оплачується праця людей). Попрацювати на закріпленій за класом (школою) території, прибравши її від сміття. Допомогти тим, хто цього потребує: людям похилого віку, ветеранам війни, хворим, дітям-сиротам, самотнім людям тощо.</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>талант, «таланти серця», «закопаний талант», «прихований талант», відповідальність перед Богом за таланти, притча про таланти.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p>
--	---	---

бачить шлях розвитку талантів у постійній праці;
пояснює значення словосполучень «закопати свій талант», «мати талант», «розвинути талант», «загубити талант», «прихований талант», «дарувати талант»;
коментує слова й дії господаря як попередження про відповідальність перед Богом за свої таланти;
ставиться до гордості як до ворога таланту;
намагається працювати над собою, боротися з лінощами, недбальством;
розуміє, що талант (таланти) є в кожній людини (зокрема приховані);
аналізує афоризми про важливість плекати свої таланти;
наводить приклади історій (із мистецтва, життя) людей, які кропіткою працею розвинули свої таланти;
виявляє таланти в собі та інших.

Ставлення:
відчуває відповідальність за таланти, дані Богом;
пояснює, що всі таланти людини – від Бога;
аргументовано доводить, що притча про таланти закликає кожного розкривати, розвивати свої таланти;
визначає шляхи розвитку талантів;
ставиться з повагою до кожної людини як до Божого творіння з певним талантом;

Як примножити власні здібності?
Джерело наших талантів.
З якими якостями, чеснотами пов'язані таланти (працелюбність/лінощі, гордість/смиріння, відповідальність/недбальство тощо).

Ставлення до таланту в громаді та суспільстві.
Таланти відомих людей України та світу.
Життєві ситуації та приклади з мистецтва (література, кіно тощо), пов'язані зі ставленням людини до своїх талантів та талантів інших.

Афоризми про необхідність плекання талантів.
Українська усна народна творчість про таланти.

Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань)
Чи всі люди талановиті? Що стоїть за словами «безталанна людина»?
Чи існують, на вашу думку, обов'язкові умови народження таланту?
Чи в однаковій мірі можуть бути талановитими багаті та бідні люди?
Чи є таланти важливі й не важливі?
Чи всі таланти приносять користь людям?

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)
Проекти: «Які таланти має моя родина та знайомі?»; «Чому люди кажуть: «лікар/лікарка від Бога», «учитель/учителька від Бога» тощо?».
Робота в групах. Скласти пам'ятку для охочих розвивати свої таланти. Створити гумористичну історію/ комікс про необхідність боротьби з лінощами, задрощами, недбальством, які заважають таланту. Зробити асоціативний куш (кластер) до поняття «талант».
Творче завдання. Написати акровірш до слова «талант».
Інтерв'ю: «П'ять кроків до розкриття свого таланту»; «Як перестати заздрити чужим здібностям?»; «Що буде з людиною, яка не докладає зусиль до розвитку свого таланту?».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

<p>підтримує інших, не заважає їхній праці над собою; ділиться досвідом розвитку талантів серед кола близьких людей та своїх власних талантів; прагне особистими талантами служити людям та Батьківщині.</p>		
---	--	--

РОЗДІЛ III. ЕТИКА ЛЮДСЬКИХ ВЗАЄМИН У СВІТЛІ ХРИСТОВОГО ВЧЕННЯ (4 години)

<p>Базові знання: <i>слухняність, неслухняність, послух Богові, правила поведінки, наслідки слухняності, наслідки неслухняності, притча про слухняного та неслухняного сина.</i></p> <p>Основні вміння: знає, що таке слухняність і неслухняність у світлі духовно-моральних цінностей; пояснює, у чому полягає послух Богові як найвищому духовно-моральному Авторитетові; аргументує, чому варто слухатись батьків і вчителів, дорослих; уміє аналізувати свої вчинки на предмет слухняний/неслухняний; наводить приклад моральної поведінки з євангельської історії про слухняність і неслухняність;</p>	<p>Послух і непослух</p> <p>Золотий вірш: <i>«Послух кращий від жертви, і покора краще туків баранів» (1 Сам. 15:22).</i></p> <p>Що таке слухняність і неслухняність у світлі духовно-моральних цінностей. У чому полягає послух людини Богові, батькам, владі.</p> <p>Євангельська притча про слухняного та неслухняного сина (<i>Мт. 21:28-32</i>). Духовно-моральний зміст притчі про слухняного та неслухняного сина. Обов'язок дитини бути слухняною.</p> <p>Вплив слухняності й неслухняності на особистість, сім'ю, суспільство. Сфери життя, де слухняність особливо важлива, а неслухняність руйнівна.</p> <p>Афоризми про необхідність послуху. Українські приказки й прислів'я про слухняність і неслухняність.</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>слухняність, неслухняність, послух Богові, правила поведінки, наслідки слухняності, наслідки неслухняності, притча про слухняного та неслухняного сина.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами, Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи всіх дорослих завжди потрібно слухатись?</p>
---	---	--

розуміє, до яких наслідків призводить слухняність і неслухняність у сім'ї, суспільстві.

Ставлення:

аргументовано доводить, що життя людини, сім'ї та суспільства ґрунтується на моральній цінності слухняності;

пояснює, що неслухняність шкодить людині, руйнує взаємини в сім'ї, підважує основи суспільства;

ділиться власним моральним досвідом слухняності й неслухняності та їх наслідками;

наводить приклади сфер людського життя, де слухняність особливо важлива;

аналізує висловлювання відомих особистостей про важливість слухняності в житті людини;

розуміє моральні поради української народної мудрості.

Базові знання: *цінність людини, повага до людини, пастир, грішник/грішниця, праведник/праведниця, притча про загублену вівцю, притча про загублену драхму.*

Основні вміння:

розуміє повагу до людини як прояв моральної поведінки й основу радості;

Повага до людини як основа радості

Золотий вірш: *«Щоб радість моя була в вас, і щоб повна була ваша радість!» (Ів. 15:11).*

Цінність кожної людини для Бога.

Повага до людини як прояв моральної поведінки й основа радості.

Чи буде щасливою людина, яка змалечку не слухала батьків, а робила все, що їй заманеться?

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Інтерв'ю: «Як послух/непослух у дитинстві твоїх рідних вплинув на їхнє подальше життя? Їхні висновки та поради».

Проект: «Наслідки слухняної й неслухняної поведінки на дорозі/у лікарні/у школі/у війську».

Робота в парах (групах). Згадати й обговорити приклади слухняності/неслухняності дійових осіб Євангелій.

Повідомлення: «Наведіть приклади життєвих ситуацій, коли ви були слухняні чи неслухняні».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *цінність людини, повага до людини, пастир, грішник/грішниця, праведник/праведниця, притча про загублену вівцю, притча про загублену драхму.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

<p>усвідомлює необхідність турботи про менших та слабших; аналізує позитивний вплив радості на внутрішній стан людини; порівнює духовно-моральний зміст притч про загублену вівцю та загублену драхму; усвідомлює, що основою радості є дотримання моральних законів.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить, що радість є наслідком моральної поведінки; ділиться власним досвідом поваги до людей; аналізує власний досвід своєї сім'ї з поважного ставлення до інших людей; вміє тлумачити моральний зміст афоризмів та українських прислів'їв про повагу до людини.</p>	<p>Чи можна ділити людей на своїх і чужих? Радість як наслідок моральної поведінки.</p> <p>Євангельська притча про загублену вівцю (<i>Мт. 18:12-14; Лк. 15:3-7</i>), притча про загублену драхму (<i>Лк. 15:8-10</i>).</p> <p>Духовно-моральний зміст притчі про загублену вівцю та притчі про загублену драхму.</p> <p>Гідне ставлення до кожної людини як розуміння її значущості.</p> <p>Афоризми про необхідність поваги до людини.</p> <p>Українська усна народна творчість про повагу до людини.</p>	<p>Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи всі люди гідні любові й поваги, чи є «зайві» люди? Чи завжди праві ті, хто в більшості? Чи можна ділити людей на своїх і чужих?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Проект: Дослідити на прикладі своєї сім'ї та інших, відомих тобі, прояви поваги до старшого покоління. Анкетування: «Що є радістю в житті для кожної людини?» Творче завдання. Проілюструйте моменти радості у вашому житті. Робота в парах (групах). Зробити порівняльний аналіз притч про загублену вівцю та про загублену драхму. Що в них спільне та відмінне?</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
---	--	--

Базові знання: *милосердя, милість, співчуття, байдужість, самарянин, ближній, притча про милосердного самарянина.*

Основні вміння:

розуміє співчуття й милосердя як духовно-моральні цінності та прояви моральної поведінки;

пояснює духовно-моральний зміст притчі про милосердного самарянина;

розрізняє поведінку персонажів притчі щодо виконання морального закону;

наводить приклади справ милосердя для душі й тіла;

відчуває потребу допомагати всім нужденним;

розуміє важливість наслідувати євангельський ідеал у ставленні до ближнього.

Ставлення:

аргументовано доводить, що милосердя – важлива духовно-моральна складова людського життя;

пояснює, що співчуття допомагає долати життєві труднощі;

ділиться своїм досвідом, думками та почуттями щодо милосердя;

аналізує висловлювання відомих особистостей про співчуття й милосердя;

Співчуття та милосердя

Золотий вірш: *«Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт. 5:7).*

Співчуття й милосердя як духовно-моральні цінності та прояви моральної поведінки.

Євангельська притча про милосердного самарянина (*Лк. 10:29-37*).

Духовно-моральний зміст притчі про милосердного самарянина.

Хто такий ближній?

Честь і гідність у притчі.

Як виявляти милосердя й співчуття людям.

Чи можна навчитися милосердю?

Милосердя в сучасному світі.

Афоризми про необхідність співчуття й милосердя.

Українська усна народна творчість про милосердя.

Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *милосердя, милість, співчуття, байдужість, ближній, самарянин, притча про милосердного самарянина.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської притчі)

Прочитати та проаналізувати вступний текст.

Прочитати й обговорити біблійну притчу.

Прочитати й обговорити повчальне оповідання.

Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань)

Чи варто/важко бути милосердним/ милосердною з усіма?

Чи треба бути розважливим у милосерді?

Усі люди – Божі?

Притча про милосердного самарянина – звичайна історія?

Чи можна навчитися милосердю?

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Презентації: «Як Усевишний ставиться до грішника/грішниці?»; «Байдужість – це...»,

розуміє мудрість української усної народної творчості про милосердя як основу морального життя.

Базові знання: *добрі справи, добродійність, добродійність, поширення добра, духовно-моральне зростання особистості, притча про закваску, притча про зерно гірчиці.*

Основні вміння:

розуміє добро як абсолютну духовно-моральну цінність;
пояснює, як поширюється добро у світі;
знає, яку роль відіграють християнські цінності в поширенні добра;
розуміє важливість зростання душі в духовно-моральних цінностях;
прагне до власного зростання в добродійності;

Цінність добрих справ. **Поширення** добра у світі

Золотий вірш: *«Отож, будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний!» (Мт. 5:48).*

Добро як абсолютна духовно-моральна цінність.

Як поширюється добро у світі.

Яку роль відіграють християнські цінності в поширенні добра.

Чи винагороджується добро?

Євангельські притчі: притча про закваску (Мт. 13:33; Лк. 13:20-21),

«Які діла милосердя можуть творити діти?», «Притча про милосердного самарянина – окреме мале Євангеліє у великому?».

Інтерв'ю: «Чому людина робить справи милосердя, що вона в той час відчуває?».

Робота в парах. Знайти в мережі «Інтернет» висловлювання відомих людей про милосердя, поділитися в класі, проаналізувати зміст.

Робота в групах. З'ясувати духовну символіку притчі про милосердного самарянина.

Повідомлення: «Справи милосердя у вашому місті/селі, на вулиці, де ви мешкаєте».

Проекти: «Дослідити, хто у твоїй сім'ї потребує співчуття й милосердя», «10 добрих учинків самарянина».

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання

(аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)

Розкрити значення понять: *добрі справи, добродійність, поширення добра, духовно-моральне зростання особистості, притча про закваску, притча про зерно гірчиці.*

Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.

Проаналізувати й обговорити золотий вірш.

Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.

Інформативно-інтерактивні завдання

(читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)

Прочитати й проаналізувати вступний текст.

<p>наводить приклади добрих справ у повсякденному житті.</p> <p>Ставлення: пояснює, що кожна добра справа цінна перед Богом і людьми; наводить приклади з життя, що підтверджують потребу поширювати добро у світі; аналізує цінність малих добрих справ; виявляє необхідність зростання християнських цінностей у повсякденному житті; ділиться своїм досвідом добрих справ.</p>	<p>притча про зерно гірчиці (<i>Мт. 13:31-32; Мр. 4:30-34</i>).</p> <p>Духовно-моральний зміст притчі про закваску та притчі про зерно гірчиці.</p> <p>Зростання особистості в добрих справах.</p> <p>Цінність кожної доброї справи.</p> <p>Як малі справи можуть стати великими? Наслідки добра.</p> <p>Волонтерство як приклад добрих справ сучасності.</p>	<p>Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи може добрих справ бути забагато? Чи всі добрі, на ваш погляд, справи є добрими насправді (наприклад, дозволити товаришеві списати, підказувати на контрольній роботі однокласнику/однокласниці)? Чи може добра справа мати недобрі наслідки?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Інтерв'ю: «Як піклування іншого про нас може зробити кращими нас самих?». Проекти: «Дізнатися у волонтерів, чому вони роблять добрі справи/допомагають іншим?»; «Що допомагає Слову Божому швидко поширюватися по всій планеті?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми Долучитися з групою однолітків чи з родиною до волонтерського проекту, який опікується воїнами ЗСУ або тимчасово переміщеними особами. Розмістити пост про роботу цього проекту в соцмережах, у місцевих електронних ЗМІ.</p>
РОЗДІЛ IV. ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ЖИТТЯ (4 години)		
<p>Базові знання: <i>справедливість, відповідальність, винагорода, вибір, заздрість, покарання, Божя</i></p>	<p>Справедливість та винагорода</p>	<p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)</p>

<p><i>справедливість, притча про злих виноградарів.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє поняття «справедливість» і «несправедливість» у світлі морального закону; сприймає справедливість як духовно-моральну цінність; має уявлення про справедливість як християнську та загальнолюдську чесноту; розуміє, що винагорода – це справедливе рішення за моральну поведінку; утримується від злих думок і вчинків; пояснює, що таке Божа справедливість.</p> <p>Ставлення: оцінює Божі закони як найвищі; сприймає позитивно правила й закони, ухвалені в суспільстві, як прояв морального закону; керується правилами й законами моралі в повсякденному житті; ставиться з повагою до батьківських настанов не через винагороду, а через любов і пошану; дотримується моральних і суспільних законів у власному житті.</p>	<p>Золотий вірш: «<i>Бо якою ви мірою міряєте, такою відміряють вам</i>» (Лк. 6:38).</p> <p>Що таке справедливість і несправедливість у світлі морального закону.</p> <p>Справедливість як духовно-моральна (християнська, загальнолюдська) цінність.</p> <p>Винагорода та покарання за дотримання/недотримання закону.</p> <p>Відповідальність за порушення закону в суспільстві.</p> <p>Євангельська притча про злих виноградарів (Мт. 1:33-46; Мр. 12:1-1; Лк. 20:9-19).</p> <p>Духовно-моральний зміст притчі про злих виноградарів.</p> <p>Відомості про Божу справедливість.</p> <p>Суд людський і суд Божий.</p> <p>Як уникнути Божого суду?</p> <p>Афоризми про справедливість та винагороду.</p> <p>Українська усна народна творчість про справедливість та винагороду.</p>	<p>Розкрити значення понять: <i>справедливість, відповідальність, винагорода, вибір, заздрість, покарання, Божа справедливість, притча про злих виноградарів.</i></p> <p>Проаналізувати хмаринки з ключовими словами.</p> <p>Проаналізувати й обговорити золотий вірш.</p> <p>Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії)</p> <p>Прочитати та проаналізувати вступний текст.</p> <p>Прочитати й обговорити біблійну історію.</p> <p>Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв’язання проблемних ситуацій, завдань)</p> <p>Чи завжди людина пожне те, що посіяла?</p> <p>Чи є війна порушенням Божих законів? Які саме закони порушуються?</p> <p>Чи погоджуєтесь ви з такою думкою: «Якби Бог був лише справедливим, то ми на Землі вже не жили б». Чому Божа справедливість не завжди буває миттєвою?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв’ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)</p> <p>Робота в парах. Скласти перелік справ, якими можна пом’якшити біль утрат в українських родинах після війни.</p>
--	--	--

<p>Базові знання: наполегливість, мета наполегливості, зневіра, наслідки наполегливості, притча про несправедливого суддю та вдову.</p> <p>Основні вміння: розуміє наполегливість як моральну цінність; знає, що без наполегливості неможливо досягнути мети; аргументує, чому слід бути наполегливим; вміє проаналізувати поведінку персонажів притчі про несправедливого суддю та вдову; пояснює, як зневіра перешкоджає в досягненні мети; розуміє важливість віри й надії в досягненні доброї мети; важливість молитви та допомоги Бога;</p>	<p>Наполегливість у досягненні мети</p> <p>Золотий вірш: «<i>Просіть – і буде вам дано, шукайте – і знайдете, стукайте – і відчинять вам</i>» (Мт. 7:7).</p> <p>Наполегливість як духовно-моральна цінність. Важливість наполегливості для досягнення гідної мети. Наполегливість і лінощі. Як боротися з лінощами. Наполегливість і молитва в подоланні життєвих труднощів і невдач.</p> <p>Євангельська притча про несправедливого суддю та вдову (Лк. 18:1-8). Духовно-моральний зміст притчі про несправедливого суддю та вдову.</p> <p>Сфери життя, де наполегливість особливо важлива, а лінь шкідлива.</p>	<p>Робота в групах. Описати закономірність: праця – перемога – винагорода. Інтерв'ю: «Чи залишаються злі вчинки без справедливого покарання?». Презентація: «Які принципи варто застосувати в груповій роботі, щоб перемогти й отримати винагороду?».</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: наполегливість, мета наполегливості, зневіра, наслідки наполегливості, притча про несправедливого суддю та вдову. Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи завжди потрібно доводити розпочату справу до завершення?</p>
--	--	---

уміє бути наполегливим у добрих справах, витривалим у молитві;
надає життєві приклади наполегливості.

Ставлення:

аргументовано доводить, що для досягнення мети потрібно бути наполегливим;
пояснює, що лінощі шкодять людині, не дають досягнути бажаного результату;
ділиться власним досвідом наполегливості та лінощів і їхніми наслідками;
наводить приклади сфер людського й суспільного життя, де особливо важлива наполегливість;
аналізує висловлювання відомих особистостей про важливість наполегливості.

Базові знання: *щедрість, доброзичливість, жадібність, борг, боржник/боржниця, уміння прощати, гостинність, благодійник/благодійниця, притча про немилосердного боржника, притча про вдовину лепту.*

Афоризми про важливість наполегливості в житті людини.
Українські приказки й прислів'я про наполегливість.

Щедрість і жадібність

Золотий вірш: *«Блаженніше давати, ніж брати» (Мт. 7:7).*

Щедрість як одна з найважливіших моральних цінностей.

Чи може прожити щасливе життя людина, не будучи наполегливою?
Чи погоджуєтесь ви з думкою, що наполегливість у наш час стала рідкісною рисою характеру людини?
Чи буває легкою будь-яка перемога?
Чи можна зі скрути почерпнути щось цінне?

Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)

Інтерв'ю: *«Хто у вашій сім'ї і родині був/була наполегливим/наполегливою чи лінивим/лінивою в дитинстві. Як сьогодні ця людина ставиться до своєї поведінки в дитинстві?».*
Робота в групах. Проаналізувати, до яких наслідків призводять наполегливість і лінощі в школі/професійній діяльності/повсякденному житті.
Повідомлення: *«Яким може бути життя наполегливої людини»; «Мій досвід наполегливості в досягненні мети».*
Презентація: *«Приклад наполегливої вдови з Євангелія».*

Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми

Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку)
Розкрити значення понять: *щедрість, доброзичливість, жадібність, борг, боржник/боржниця, уміння прощати, гостинність, благодійник/благодійниця, притча про немилосердного боржника, притча про вдовину лепту.*

<p>Основні вміння: розуміє щедрість як одну з найважливіших моральних цінностей; усвідомлює переваги щедрості над жадібністю; розуміє зміст притчі про немилосердного боржника та притчі про вдовину лепту; моделює життєві ситуації щодо теми й знаходить шляхи вирішення їхніх проблем; знає, що за щедрість належить винагорода, а за жадібність – покарання; усвідомлює власну моральну відповідальність за свої вчинки.</p> <p>Ставлення: знає, що вміння бути доброзичливим та прощати боржників є проявом моральної поведінки; пояснює необхідність бути щедрим/щедрою, незважаючи на свою нужденність; ділиться своїм власним досвідом щодо щедрості та жадібності; наводить приклади щедрості з життя відомих українців.</p>	<p>Протиставлення щедрості та жадібності.</p> <p>Євангельські притчі: притча про немилосердного боржника (<i>Mt. 18, 23-35</i>), притча про вдовину лепту (<i>Mr. 12: 41-44</i>).</p> <p>Духовно-моральний зміст притчі про немилосердного боржника та притчі про вдовину лепту.</p> <p>Уміння бути доброзичливим та прощати боржників як прояв моральної поведінки.</p> <p>Уміння бути щедрим, незважаючи на свою нужденність.</p> <p>Що означає бути багатим душею.</p> <p>Як позбутися жадібності.</p> <p>Щедрість у сучасному світі.</p> <p>Щедрість в українській усній народній творчості.</p>	<p>Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангельської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Чи можна волонтерів назвати щедрими людьми? Чому? Чи потрібно чекати винагороди за щедрість? Чи обов'язково бути щедрим/щедрою? Чи важлива безкорисливість у проявах щедрості?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо) Інтерв'ю: «У чому проявляється щедрість у сучасному світі?». Повідомлення/презентація: «Волонтерство в нашій місцевості». Робота в групах. Скласти асоціативний куш (кластер) до поняття «щедрість». Проект: «У чому різниця між щедрістю та скупістю?».</p>
---	--	--

<p>Базові знання: <i>євангелістські моральні цінності, Золоте правило моралі, універсальність християнських моральних цінностей, християнські моральні дороговкази для молоді.</i></p> <p>Основні вміння: розуміє християнське моральне вчення як духовно-моральний закон; знає, що християнська мораль – основа духовно-морального життя людини; аргументує, чому варто поступати морально в суспільному житті; уміє пояснити духовно-моральний зміст притчі про свічку та свічник; пояснює, що Золоте правило християнської моралі – універсальний моральний закон для всіх часів і народів; уміє аналізувати свої вчинки з погляду Золотого правила моралі.</p> <p>Ставлення: аргументовано доводить непроминуше значення євангелістських моральних цінностей; пояснює, що Золоте правило моралі – основа гармонійних взаємин у сім'ї та суспільстві;</p>	<p>Християнська мораль – дороговказ у житті</p> <p>Золоті вірші: «Я – Світло для світу» (Ів. 9:5), «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Лк. 6:31; Мт. 7:12).</p> <p>Християнська мораль – основа духовно-морального життя людини, яка ґрунтується на любові до інших. Золоте правило християнської моралі – універсальний моральний закон для всіх часів і народів. Золоте правило в різних культурах – давньоіндійській (Будда), давньокитайській (Конфуцій), давньогрецькій (Сім мудреців). Визнання Золотим правилом рівності всіх людей у бажанні щастя та відчутті гідності.</p> <p>Євангелістська притча про свічку та свічник (Мт. 5:15-16; Мр. 4:21-23). Духовно-моральний зміст притчі про свічку та свічник. Що означає вислів «світло для світу». Прагнення творити добро, навчати інших моральних цінностей. Хто є Світлом для світу у притчі про свічку та свічник.</p>	<p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p> <p>Пошуково-підготовчі завдання (аналіз понять у хмаринці слів, золотого вірша, скарбнички слів, завдань уроку) Розкрити значення понять: <i>євангелістські моральні цінності, Золоте правило моралі, універсальність християнських моральних цінностей, християнські моральні дороговкази для молоді.</i> Проаналізувати хмаринки з ключовими словами. Проаналізувати й обговорити золотий вірш. Розкрити значення нових понять зі скарбнички слів.</p> <p>Інформативно-інтерактивні завдання (читання й аналіз вступного та дидактичного текстів, євангелістської історії) Прочитати та проаналізувати вступний текст. Прочитати й обговорити біблійну історію. Прочитати й обговорити дидактичний текст.</p> <p>Інтерактивно-дискусійні завдання (розв'язання проблемних ситуацій, завдань) Кожне правило має винятки. Чи існують такі життєві ситуації, коли неможливо використати Золоте правило моралі? Чи праві ті, хто вважає християнську мораль нездійсненою сьогодні та мораллю майбутнього?</p> <p>Творчі рефлексивно-проектні завдання (індивідуальні, парні, групові) (інтерв'ю, анкетування, презентації, інтелект-карти, повідомлення тощо)</p>
---	---	---

<p>аналізує ситуації, коли люди, користуючись Золотим правилом моралі, змінювали суспільні взаємини на краще; використовує висловлювання відомих особистостей про силу християнської моралі як керівництво до удосконалення власних взаємин з іншими людьми; застосовує в повсякденному житті засади моральної поведінки з української усної народної творчості.</p>	<p>Роль Євангелія у виборі належної моральної поведінки в повсякденному житті.</p> <p>Відомі люди України й світу про силу християнської моралі. Усна народна творчість – безцінне джерело моралі. Високоморальне молоде покоління – надійна основа майбутнього України.</p>	<p>Проекти: «Відомі люди України й світу про силу християнської моралі»; «Усна народна творчість як безцінне джерело моралі»; «Як Золоте правило моралі виконують близькі вам люди?»; «Як працює Золоте правило моралі в моєму житті?» (написати, намалювати, зробити презентацію тощо).</p> <p>Тематичні екскурсії, акції милосердя, етичні практикуми</p>
---	--	--

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках основ християнської етики

Критерії оцінювання

Основним методом заохочення учнів на уроках основ християнської етики є **оцінювання**. Об'єктом оцінювання є отримані учнями знання.

Основна мета контролю й оцінювання духовно-моральних знань та умінь полягає у виявленні досягнень, успіхів учнів; у вказівці шляхів удосконалення, поглиблення знань, умінь із метою створення умов для подальшого залучення здобувачів освіти до активної творчої діяльності.

Оцінювання навчальних досягнень учнів може здійснюватись у різних формах: усне та письмове опитування, виконання різнорівневих тестових завдань, проєктів, презентацій, творчих робіт.

Вимоги до оцінки. Оцінка має бути мотивованою вчителем і аргументованою, бути показником діяльності учня/учениці на уроці – його/її активності, рівня засвоєння матеріалу духовно-морального змісту, правильності виконання завдань.

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів з основ християнської етики враховується їхнє вміння усвідомлювати свої вчинки у світлі біблійного вчення, виявляти особистісні моральні християнські чесноти.

Усі види оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються за відповідними критеріями.

**Критерії оцінювання
навчальних досягнень учнів 5-6 класів із основ християнської етики**

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	<p align="center">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● називає одне-два християнсько-етичні поняття, моральні норми.
	2	<p align="center">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● називає декілька християнсько-етичних понять теми, моральних норм; ● формулює моральну оцінку ситуації чи вчинку на рівні «добро – зло».
	3	<p align="center">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● двома-трьома простими реченнями пояснює сутність чи зміст християнсько-етичного поняття; ● наводить приклади окремих фактів і явищ із моральної практики; ● дає власну оцінку окремих фактів і явищ моральної практики (на рівні «добро – зло») і пояснює її 1–2 реченнями; ● формулює правило поведінки за нормою моралі.
II. Середній	4	<p align="center">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● репродуктивно відтворює (у вигляді 4–6 простих речень) частину матеріалу уроку; ● дає пояснення духовно-моральних понять і термінів уроку; ● наводить приклади морального та аморального в житті людей; ● оцінює прості моральні ситуації та пояснює свою оцінку відповідно до норм моралі; ● на елементарному рівні описує ситуацію морального вибору.
	5	<p align="center">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● відтворює основний зміст навчального матеріалу уроку, відповідаючи на запитання вчителя/вчительки; ● визначає окремі ознаки духовно-моральних понять; ● аналізує ситуацію за питаннями вчителя/вчительки, підручника; ● за допомогою вчителя/вчительки зіставляє ситуацію конкретних вчинків із відповідними нормами моралі й висловлює оцінне судження.

	6	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у цілому самостійно відтворює матеріал теми; • характеризує подію, ситуацію, явище з точки зору духовно-моральних критеріїв; • правильно вживає християнсько-етичні поняття й пояснює їх на прикладах; • використовуючи приклади з історії та літератури, висловлює просте оцінне судження про відповідність чи невідповідність поведінки духовно-моральним нормам.
III. Достатній	7	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у цілому послідовно, самостійно відтворює матеріал теми; • демонструє розуміння духовно-моральної термінології; • дає загальну характеристику духовно-моральних феноменів (сутність, вияви, ознаки, приклади); • аналізує духовно-моральні судження й наводить приклади їх підтвердження чи спростування; • розповідає про деякі події Старого та Нового Завітів; • обґрунтовує власну думку, моральну оцінку прикладом.
	8	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • значною мірою самостійно опановує матеріал уроку; • розповідає про духовно-моральні цінності, застосовуючи необхідні поняття й терміни; • аналізує відповідні явища й ситуації суспільного життя, визначаючи ознаки моральної поведінки у світлі християнських моральних цінностей; • моделює прості ситуації духовно-морального змісту й пропонує шляхи їх розв'язання; • добирає 1–2 аргументи на підтвердження висловлених учителем/вчителькою чи поданих у підручнику духовно-моральних висновків; • знаходить необхідні цитати в Біблії.
	9	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оперує основним навчальним матеріалом, подаючи його в узагальненому та деталізованому вигляді; • самостійно аналізує духовно-моральні цінності й робить власні висновки; • обґрунтовує власні судження й оцінки за допомогою власних прикладів і аргументів; • самостійно працює з текстом Святого Письма; • систематизує та узагальнює набуті знання.

IV. Високий	10	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● самостійно опрацьовує матеріал уроку за підручником; ● моделює духовно-моральні ситуації, пропонує шляхи їх розв'язання й пояснює їх; ● самостійно розв'язує ситуацію морального вибору й пояснює свій вибір, спираючись на християнсько-етичні категорії; ● самостійно оцінює моральні явища; ● з незначною допомогою учителя/вчительки працює з іншими джерелами інформації духовно-морального змісту (Біблія, релігійні образи, фото, художній текст, усна розповідь); ● орієнтується в біблійних текстах Старого та Нового Завітів.
	11	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● вільно викладає навчальний матеріал в усній та письмовій формі відповідно до завдання; ● самостійно здобуває нескладну інформацію духовно-морального змісту з інших, крім підручника й розповіді вчителя/вчительки, джерел; ● пояснює зміст понять і категорій християнської етики, застосовує їх для аналізу нових ситуацій, зокрема з власного життя; ● висловлює й обґрунтовує свої думки, оцінки щодо духовно-моральних цінностей суспільного життя.
	12	<p style="text-align: center;">Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● послідовно й логічно викладає навчальний матеріал, застосовуючи й пояснюючи християнсько-етичні поняття та терміни; ● виявляє творчий підхід у розв'язанні ситуативних завдань, оперуючи набутими знаннями й вміннями; ● моделює ситуації морально-етичного змісту, виявляючи гнучкість і мобільність, здатність попереджувати й вирішувати конфлікти; ● оцінює рівень власної підготовки та підготовки інших учнів з предмету; ● встановлює міжпредметні зв'язки християнської етики з іншими предметами: історією, літературою, музикою, живописом; ● готується до уроку, використовуючи власні джерела інформації: Святе Письмо, релігійні книги й часописи, мережу «Інтернет».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту: із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / переклад І. Огієнко. – Ювіл. вид. 1903-2003. – К.: Українське Біблійне товариство, 2003. – 1375 с.
2. Абетка релігійних ідентичностей народів Північного Приазов'я: довідник до предмету «Теорія і методика викладання предметів духовно-морального спрямування» / уклад. Л. Є. Єрємін, О. М. Федоренко, Г. С. Мільчевська та ін.; за заг.ред. Л. Ю. Москальової. Мелітополь: ФОП Однорог Т., 2018. 109 с.
3. Андрушко В. Т., Огірко О. В. Релігієзнавство: навчальний посібник. Львів: НЛТУУ, ЛНУВМБТ, 2007. 260 с.
4. Барцевський о. Тарас. Блаженства Добра Новина: конспект лекцій. Львів, 1999. 54 с.
5. Барцевський о. Тарас. Вступ до біблійних наук: конспект лекцій. Львів: Свічадо, 2006. 304 с.
6. Барцевський о. Тарас. Євангельські притчі: конспект лекцій. Львів, 2002. 134 с.
7. Бендик М., Гнатів І., Огірко О. Християнська етика. Львів, 1997. 159 с.
8. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Відродження, 1997. 214 с.
9. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава, 1993. 104 с.
10. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Київ, 1997. 410 с.
11. Вихрущ А., Карагодін В., Кухарський В., Николин М. Християнська етика. 7 клас. Тернопіль, 2000. 120 с.
12. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Львів, 1996. 159 с.
13. Влад М. В. Християнська етика. 1–7 класи. Чернівці, 2008. 161 с.
14. Влад М. В. Християнська етика. 5 клас: навчальний посібник. Посібник для вчителів / учнів. Чернівці: Місто, 2008. 115 с.
15. Влад М. В. Християнська етика. 6 клас: навчальний посібник. Посібник для вчителів / учнів. Чернівці: Місто, 2008. 135 с.
16. Влад М. В. Християнська етика. Вступне слово до предмету: навчальний посібник. Посібник для вчителя. Чернівці: Місто, 2008. 161 с.
17. Гудінг Д., Леннокс Дж. Людина та її світогляд. Т. 1–3. Київ, 2007. 415 с.
18. Діалог між представниками релігійних ідентичностей у культурно-освітніх практиках народів Північного Приазов'я: монографія / авт. кол. за заг. ред. Л. Ю. Москальової. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2018. 195 с.
19. Дітріх фон Гільдебрант. Етика. Львів: УКУ, 2002. 445 с.
20. Добош Г., Черняк М., Ступець Л. Основи християнської моралі: методичні матеріали для 6-го класу. Львів: Свічадо, 2006. 80 с.
21. Добош Галина. Основи християнської етики. Робочий зошит. 5 клас. Львів: Світ, 2009. 63 с.
22. Довідник діалогічних універсалій релігійної етики в сучасних соціальних практиках релігійних громад міста Мелітополя: довідник / К. В. Курносова, О. М. Федоренко; за заг. ред. докт. пед. наук, проф. Л. Ю. Москальової. Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. 117 с.
23. Жуковський В. М. та ін. Основи християнської етики. 5 клас: навч. посібник. Київ, 2007. 224 с.
24. Жуковський В. М., Лахман Н. М., Саннікова Т. В. та ін. Основи християнської етики. 5 клас: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2008. 224 с.
25. Жуковський В. М., Николин М. М., Филипчук С. В. Основи християнської етики: експ. посібник для 6 класу ЗОНЗ. Острого, 2007. 192 с.
26. Жуковський В. М., Петровський В. В., Макогнюк С. В. Музика і спів на уроках християнської етики: навчально-методичний посібник для учнів 5–6 класів. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2009. 174 с.

27. Калашник А. К., Огірко О. В. Програма предмета «Християнська етика» (1–12 класи). Львів, 2003. 102 с.
28. Кияк С. Християнська етика. Івано-Франківськ, 1997. 244 с.
29. Кізілова Г. Християнська етика: 5 клас: робочий зошит. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 88 с.
30. Кізілова Г. Християнська етика: 6 клас: робочий зошит. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 80 с.
31. Куснеж В. Як треба розуміти святість і непомильність Біблії? Львів: Свічадо, 2020. 56 с.
32. Кучма Л., Герман Г. Зошит з християнської етики: 6-й клас. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 64 с.
33. Кучма Л., Логіна О. Зошит з християнської етики: 5 клас. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2018. 64 с.
34. Матіно Дж. Шукач Бога. Сторінками Євангельських притч. Львів: Свічадо, 2014. 160 с.
35. Мень О. Як читати Біблію. Львів: Свічадо, 2020. 296 с.
36. Міжнародний біблійний коментар. Том 1. Загальні та вступні статті. Львів: Свічадо, 2017. 488 с.
37. Міжнародний біблійний коментар. Том 2. П'ятикнижжя та сторичні книги. Львів: Свічадо, 2017. 560 с.
38. Міжнародний біблійний коментар. Том 3. Повчальні та пророчі книги. Львів: Свічадо, 2018. 632 с.
39. Міжнародний біблійний коментар. Том 4. Євангелія та Діяння апостолів. Львів: Свічадо, 2019. 440 с.
40. Николин М. Християнська етика: навчальний посібник для 5 класу. Тернопіль: Мандрівець, 2005, 2007. 208 с.
41. Николин М. Християнська етика: навчальний посібник для 6 класу. Тернопіль: Мандрівець, 2006, 2008. 208 с.
42. Огірко О. В. Морально-етичні цінності християнства. *Духовний вибір українського народу: навчально-методичний посібник*. Острого: НУ «Острозька академія», 2008. С. 129–136.
43. Огірко О. В. Християнська етика для всіх: словник християнсько-етичних термінів. Львів: Львівський нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, 2009. 272 с.
44. Осборн Р. Біблійні секрети виховання. Львів: Свічадо, 2015. 232 с.
45. Основи християнської етики. 5 клас: підручник / Жуковський В. М., Лахман Н. М., Саннікова Т. В., Филипчук С. В., Гаврисюк О. Я., Николин М. М. Київ: Літера ЛТД, 2008. 224 с.
46. Основи християнської етики. 5 клас: хрестоматія / порядник Мазур І. Є.; ред. Жуковський В. М. Київ: Літера ЛТД, 2008. 248 с.
47. Основи християнської етики. 6 клас: підручник / Жуковський В. М., Лахман Н. М., Филипчук С. В., Николин М. М. Київ: Літера ЛТД, 2009. 192 с.
48. Основи християнської етики. 6 клас: хрестоматія / упорядник Мазур І. Є.; ред. Жуковський В. М. Київ: Літера ЛТД, 2008. 248 с.
49. Основи християнської етики. Зошит для учня. 6 клас / Жуковський В. М., Олішкевич К. В. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2008. 71 с.
50. Принципи морального життя. Львів, 1996. 133 с.
51. Сакральне мистецтво у духовно-моральному вихованні учнів : навчально-методичний посібник / укл.: Москальова Л. Ю., Єр'оміна Л. Є. Мелітополь, 2019. 73 с.
52. Самолюк Г. Кращі конспекти уроків з «Основ християнської етики». Х.-Тернопіль: Ранок, 2009. 208 с.
53. Самолюк Г. Опорні схеми з «Основ християнської етики». 5 клас. Х.-Тернопіль: Ранок, 2010. 63 с.
54. Самолюк Г. Опорні схеми з «Основ християнської етики». 6 клас. Х.-Тернопіль: Ранок, 2010. 63 с.

55. Самолюк Г. Тиждень духовності в школі. Тернопіль-Харків: Ранок, 2013. 208 с.
56. Самолюк Г. С., Николин М. М. Календарно-тематичне планування із основ християнської етики. 5–11 класи. Тернопіль-Харків: Ранок, 2011. 144 с.
57. Саннікова Т. В. Християнська етика. 5–6 класи. Одеса, 2006. 255 с.
58. Саннікова Т. В. Християнська етика: навчальний посібник: 5–6 класи / Південноукр. держ. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського. Одеса: ПДПУ – СВД Черкасов, 2006. 256 с.
59. Свідеркувна А. Розмови про Біблію. Новий Завіт. Львів: Свічадо, 2009. 372 с.
60. Слободський С. Закон Божий: підручник для сім'ї і школи. Київ, 1987. 655 с.
61. Сохань Галина. Основи християнської етики. 5–6 клас. Львів: Світ, 2008. 132 с.
62. Стефанюк С. К., Голянчук Р. М. Християнська педагогіка: плекання кращих людських чеснот. Вип. 2 / за заг. ред. Стефанюк С. К. Харків: Кроссруд, 2010. 68 с.
63. Тхоржевська Т. Д. Православне виховання в історії педагогіки України: монографія. Київ, 2008. 431 с.
64. Християнська етика і педагогіка: статті та уроки / за ред. Жуковського В. М. Острог, 2001. 312 с.
65. Шостек А. Бесіди з етики. Львів, 1999. 120 с.
66. Яковенко І. О., Єрмак Г. В., Мільчевська Г. С. Моральна культура християнства: історія та сучасність: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. 214 с.
67. Яковенко І. О., Єр'оміна Л. Є., Жейнова С. С. Фасилітація і тренінг на курсах духовно-морального спрямування: навчально-методичний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т., 2018. 111 с.